

Projekty pro 2. stupeň základní školy

Pozor, manipulace!

Anotace

Projekt Pozor, manipulace! je především námětem pro mediální a osobnostně sociální výchovu, ale dává rovněž dostatek prostoru k práci s informacemi z různých informačních zdrojů. Výstup z projektu je zaměřen na propojení s oborem informatika, a to především v dovednostech a kompetencích používání multimediální techniky. Přínosem projektu je rovněž přirozená možnost propojit teoretické poznatky s osobními zkušenostmi žáků, případně jejich konkrétními problémy a možnost najít recept nebo alespoň inspiraci k jejich řešení.

Projekt je vhodné zařadit v době, kdy se žáci již orientují v základních pojmech a oblastech mediální výchovy a informatiky.

Ukázka obsahuje i podrobný scénář projektu s rozpracovanými výchovně-vzdělávacími cíli a metodami.

Forma realizace	jednodenní projekt
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ
Časový rámec	6 vyučovacích hodin vcelku
Vzdělávací oblast	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a společnost – zásady lidského soužití, vztahy mezi lidmi, lidská setkání. ● Informační a komunikační technologie – vyhledávání a zpracovávání informací, prezentace. ● Jazyk a jazyková komunikace – produktivní, receptivní a interaktivní řečové dovednosti.
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Mediální výchova – kritické čtení a vnímání mediálních sdělení, fungování a vliv médií ve společnosti, vnímání autora mediálních sdělení. ● Osobnostní a sociální výchova – sebepoznání a sebepojetí, sebe-regulace, mezilidské vztahy, hodnoty a postoje, praktická etika. ● Výchova demokratického občana – občanská společnost a škola, občanská společnost a stát.

Motivace

1. Formulace individuálních očekávání, odvozování pravidel
2. Diskuse – zkušenosti s mediálním sdělením

Žáci už měli zkušenost s projektovým vyučováním i s mediální výchovou. Netušili ale, čím konkrétně se budou zabývat v tomto jednodenním projektu. Jeden ze základních pracovních pojmů projektu se ukrýval v připraveném souboru klíčových slov, ale v této chvíli jej žáci ještě neviděli.

Práce v projektu má svá specifika. Od běžné výuky se liší nejen organizací, ale většinou i pravidly a především jasně očekávaným výstupem. Bylo tedy třeba si připomenout, jak bude tento pracovní den vypadat, co od něj můžeme očekávat a co budeme pro práci potřebovat.

K formulaci svých očekávání dostali žáci jednoduché pracovní listy. Připomněli si, v čem spočívá týmová práce na společném úkolu, což jim dělalo v minulosti problémy nebo co jim naopak pomohlo k úspěchu a pohodě. Jednotlivá očekávání pak prezentovali a učitelka je zapisovala na flipchart. Byla to zároveň příležitost k diskusi a porovnávání, z nichž jsme následně odvozovali potřebná pravidla.

Možná témata mediální výchovy, která se v očekávání žáků objevila, měli žáci možnost porovnat s odkrytým klíčovým slovem „mediální sdělení“. Tento pojem je dostatečně široký, a tak si v něm žáci našli souvislosti s mnoha svými odhadovanými tématy.

První věcné otázky k tomuto tématu se týkaly osobních zkušeností žáků. Odpovědi na otázky typu „jakou máš osobní zkušenost s mediálním sdělením“, „z jakých médií obvykle získáváš informace“, „jaký druh informací tě nejvíce zajímá“, „s jakými pocity informace přijímáš“ poskytly důležitou zpětnou vazbu o zájmu, orientaci i vztahu žáků k této oblasti. Zvláštní důraz byl položen na prožitky a pocity, jimiž bývají mediální sdělení často doprovázena. Prostřednictvím pracovního listu si každý z žáků zaznamenal některé konkrétní situace ze svého života – setkání s mediálním sdělením – spolu s konkrétními pocity. Vzhledem k očekávaným problémům se slovní zásobou při vyjadřování pocitů se žáci mohli inspirovat nabídnutým zásobníkem výrazů. Své záznamy na téma „mediální sdělení, které mě fakt dostalo“ prezentovali při následující volné diskusi. Objevovalo se v nich vzpomínání na radost ze zprávy o výsledku hokejového utkání, smutek doprovázející informaci o úhynu ryb v řece, pobouření ze zpravodajství

o řádění vandalů na stadionu apod. Cílem diskuse bylo navzájem porovnat své zkušenosti, nacházet mezi nimi podobnosti a odlišnosti, používat věcné argumentace uváděním příčin nebo důsledků svých pocitů. Žáci si rovněž zopakovali znalost různých druhů médií a mediálních sdělení.

Mapování a třídění

1. Práce s textem, kritické čtení
2. Diskuse, výměna názorů, rozlišení faktů a názorů
3. Vyvození pojmu manipulace
4. Vymezení očekávaného výstupu z projektu, odvození klíčových otázek řešení

V závěru se do diskuse zapojila i učitelka a rovněž nabídla svou osobní zkušenost – zajímavé mediální sdělení, které na ni zapůsobilo. Nepojmenovala zatím své pocity a místo toho žákům nabídla, aby zmiňovaný článek z tisku (resp. jeho zkrácenou verzi) sami poznali. Dostali jej v podobě informačního listu, který obsahoval text nazvaný „Ženy netvoří historii“. Obsahem článku byla poněkud provokativní úvaha novináře J. X. Doležala o předpokládaném výsledku soutěže *Největší Čech* a šanci na uplatnění žen v této soutěži. Text byl poměrně náročný, a tak jej učitelka pomalu četla sama. Doporučila žákům, aby si při poslechu dělali do textu jednoduché poznámky symbolizující souhlas nebo nesouhlas s prezentovanou myšlenkou (ANO/NE), případně symbol nepochopení (otazník). Po vysvětlení některých výrazů a obsahových souvislostí následovala společná diskuse o obsahu článku. Žákům zůstal v této chvíli utajen informační zdroj i autor, a tak se první otázky do diskuse týkaly toho, kdo a proč tento článek napsal, v jakém tisku byl zřejmě uveřejněn a jaký záměr autor sledoval. Ozývaly se většinou tipy na bulvární tisk, případně časopis pro muže nebo internetové stránky nějakého spolku. (Ve skutečnosti tento článek vyšel 24. 3. 2005 v Lidových novinách.)

Následovala živá diskuse o možných záměrech článku. Názory se pohybovaly ve značné šíři od „udělat se zajímavým“ přes humornou nadsázku a provokaci až po „poukázat na jasný fakt“. Věcný obsah textu ale nebyl hlavním důvodem, proč s ním žáci pracovali. Pozornost jsme zaměřili spíše na formální vyjadřovací prostředky, konkrétně na zacházení s faktem a ná-

zorem. Další práci na textu si žáci mohli zorganizovat jako práci ve dvojicích nebo trojicích. Jejich úkolem bylo posoudit výroky v textu, konkrétně zjistit, které z nich jsou diskutabilní z hlediska prezentování vlastního názoru jako faktu. Při společné diskusi jsme se pak snažili najít prostředky, jimiž bylo této záměny dosaženo.

Záměnu vlastního názoru za fakt jsme označili jako jeden z možných způsobů manipulace. Žáci se pak měli na základě vlastního postoje rozhodnout, do jaké míry na ně článek „Ženy netvoří historii“ působí manipulativně. Znovu se nabízela příležitost vzít v úvahu i možný autorův záměr či strategii, a především důsledně odlišit svůj názor od faktu.

Téma soutěže *Největší Čech* jsme ukončili připomínkou toho, jak tato celonárodní akce skončila a jaký máme na její výsledek názor.

Předcházející aktivity nám umožnily najít slovo „manipulace“ a odkrýt alespoň část jeho podoby. Toto slovo pak žáci připsali do souboru klíčových slov projektu umístěného na tabuli.

Co je to vlastně manipulace? Týká se jenom mediálních sdělení? Máte s manipulací osobní zkušenosti? Jaké může mít dopady? Lze se manipulaci bránit? Měl by být člověk připraven na obranu proti manipulaci?

Tyto a další otázky hrály především úlohu motivační. Naznačovaly dětem, co vše se může za tématem manipulace ukrývat a k čemu nám může být prospěšné se v něm zorientovat. V této chvíli se zrodila i výzva „Pozor, manipulace!“ jako název společného projektu zacíleného na sebeobranu proti manipulaci v různých podobách. Dohodli jsme se, že naší snahou bude nejen manipulaci pochopit, ale především najít použitelné rady a doporučení, jak se jí ubránit.

Čím začít? Nejdříve bylo potřeba stanovit klíčové otázky, na které musíme najít odpověď. Rozhodli jsme se pro stručné formulace: Co to je manipulace? Jak může manipulace vypadat? Kde se vyskytuje? Proč k ní dochází? Jak se jí ubránit?

Čekala nás náročná práce, na kterou bylo potřeba se posílnit, a také si po úvodní vyučovací dvouhodinovec konečně odpočinout. Půlhodinová přestávka dětem mimo jiné umožnila hovořit dál o nastaveném problému neformálně, případně i se spolužáky z jiných tříd.

Řešení

1. Porada projektového týmu – hledání postupu, informačních zdrojů
2. Myšlenková mapa
3. Práce ve skupinách – vymezení oblastí a rozdělení úkolů, organizační pravidla
4. Samostatná práce skupin
5. Prezentace dílčích výstupů

V této části projektu už bylo jasné, čeho chceme dosáhnout (získat návod, jak se bránit manipulaci) a na jaké základní otázky při tom musíme najít odpověď. Nejdříve jsme se poradili, jak budeme postupovat. Pracovní porada celého projektového týmu (třídy) řešila např. otázku informačních zdrojů (kde najdeme odpovědi na naše otázky), jejich dostupnosti, srozumitelnosti a kvality (z kterého zdroje se dozvíme fakta a z kterého spíše názory).

Z diskuse vyplynula možnost využití různých médií, ale i osobních zkušeností vlastních i zprostředkovaných. Možné informační zdroje jsme si vypsalí a diskutovali o jejich výhodách a úskalích. Bylo opět důležité připomenout si rozdíl mezi faktem a názorem.

Jako první informační zdroj jsme použili naše osobní zkušenosti a názory.

Metodou asociace se slovem (zapiš, co se ti vybaví, když se řekne „manipulace“) žáci získali řadu pojmů zapsaných na malých lístečcích. S těmi pak pracovali dále. Hledali pojmy podobného významu nebo pojmy, které něco spojuje, a shlukovali je do skupin. Vytvořili tak základ budoucí myšlenkové mapy.

Metodou interview (vzájemným rozhovorem ve dvojici zjistí přímé nebo nepřímé zkušenosti spolužáka s manipulací) si děti zkonkretizovaly řadu dalších souvislostí a doplnily je do myšlenkové mapy. Vzniklé tematické okruhy manipulace byly pojmenovány – definice, prostředí, pocity a prožitky, obrana a sebeobrana.

Nalezené pojmy dětem také pomohly zformulovat další, upřesňující otázky, jimiž by se chtěly zabývat, např. jak se cítí ten, kdo je manipulován, a ten, kdo manipuluje, kdo bývá manipulátorem a je-li manipulace trestná.

Doposud žáci pracovali společně, neboť bylo třeba se sjednotit v pojmech a naplánovat samostatné hledání nových informací. Další část projektu

byla už organizována jinak. Žáci si rozdělili úkoly a pracovali na nich v menších pracovních týmech.

Aby se organizačně zvládla tato etapa práce, bylo nutné dohodnout nejen rozdělení úkolů, ale také přesně vymezit očekávaný způsob jejich zpracování, stanovit pravidla pro samostatnou práci skupin, vymezit potřebný čas a prostor.

Bylo rozhodnuto, že vzniknou čtyři pracovní skupiny, které se vymezí podle prostředí, v němž k manipulaci dochází:

- společnost a partnerství;
- zaměstnání a škola;
- obchod a reklama;
- média a politika.

Každý tým dostal za úkol pátrat ve vybraném prostředí tak, aby získal odpověď na otázky:

- Co to je manipulace? – najít konkrétní příklady manipulace v tomto prostředí)
- Jak se manipulace projevuje? – odhalit její rysy, ukazatele, průvodní jevy
- Proč dochází k manipulaci? – pojmenovat souvislosti, příčiny a důsledky
- Jak se bránit manipulaci? – doporučit vhodnou obranu

Zjištěné informace každý tým zpracoval do podoby informačního plakátu a připravil si jeho prezentaci.

Materiály, z nichž děti mohly čerpat, byly připraveny v podobě vybraných publikací, textů, obrázků nebo odkazů. Byly rozděleny podle jednotlivých prostředí. Obsahovaly informace o domácím násilí, partnerských vztazích, problematickém chování v dětských partách, reklamních tricích a ovlivňování spotřebitelů, chování a záměrech různých sekt, kritice výběru modelek, dietomániích, politických hrátkách, vztazích mezi nadřizenými a podřízenými apod.

Na samostatnou práci ve skupinách měli žáci celkem 60 minut. Tento čas si organizovali zcela sami. Záleželo na nich, jak si ve skupině rozdělí role a úkoly, jak při tom využijí své individuální dovednosti, jak si ohlídkají čas, jak budou řešit potřebu odpočinku, jestli a jak využijí možnost radit se s ostatními. Pro učitelku byla tato etapa projektu příležitostí k pozorování

dětí v přirozených situacích, které vypovídají o skutečných možnostech a problémech dětí mnohem více než zkoušení u tabule.

Po uplynutí stanoveného času se všichni sešli k prezentaci svých informačních plakátů. Předcházelo jí úvodní povídání v kruhu, při němž jednotlivé skupiny informovaly o tom, s jakými materiály pracovaly, co je nejvíce překvapilo, co si uvědomily, o čem se ve skupině diskutovalo, jak jsou žáci se svou prací spokojeni...

K samotné prezentaci se nejprve dohodla pravidla a kritéria hodnocení. Připomněli jsme si také, že každý informační plakát zachycuje pouze jeden okruh (jedno z možných prostředí manipulace), ale k získání návodu, jak se manipulaci bránit, budeme potřebovat vhled do všech okruhů. Po skončení prezentací jsme provedli rekapitulaci – zkontrolovali jsme, na které otázky jsme získali uspokojivou odpověď, na které nikoli a proč.

Produkt projektu

1. Konzultace, zobecnění poznatků
 2. Diskuse, návrhy na praktické využití poznatků
 3. Akční plán tvorby závěrečných výstupů
-

Získali jsme řadu nových poznatků o manipulaci. Naše doporučení na obranu proti ní dostala tuto podobu:

Jak se ochráním před manipulací?

- Vím, co je manipulace a jak vypadá. Umím ji rozpoznat, vím, co mi hrozí.
- Věřím si, nepodceňuji se. Nepodléhám dojmu, že manipulátor je lepší nebo dokonalejší.
- Zním svá práva a umím je používat.
- Umím odmítnout, nepřijímám nátlak ani citové vydírání.
- Chci se učit novým způsobům, jak se manipulaci ubránit.

Bylo na místě ptát se, co s těmito doporučeními udělat dál. Jak je můžeme předat ostatním? Jak nám mohou pomoci zkvalitnit např. vztahy ve škole? Diskutovali jsme o návrzích zpracovat z nich instruktážní video, reportáž, publikaci nebo osvětové plakáty, připravit veřejnou akci (tematickou konferenci, výstavu) apod.

Nakonec jsme se rozhodli pro kombinaci několika forem finálního zpracování. Opět vznikly čtyři, tentokrát „realizační“ týmy. Jejich složení bylo odlišné od předchozích pracovních skupin, neboť kritériem k jejich sestavení byla volba technologie výstupu.

Žáci se rozhodli pro zorganizování veřejné vzdělávací akce, při níž by použili různé formy zpracování získaných informací o manipulaci. Rozdělení úkolů vypadalo takto:

- powerpointová prezentace – úkol: žáci objasní, co je manipulace, jaké jsou její ukazatele, jaké bývají příčiny manipulace a jakými pocity bývá manipulace doprovázena;
- fotodokumentace – úkol: žáci vytvoří názorný materiál dokumentující textovou část powerpointové prezentace;
- instruktážní video – úkol: žáci vytvoří, zrealizují a zdokumentují anketu na téma manipulace, její výsledky okomentují;
- organizace a propagace akce – úkol: žáci připraví program, zhotoví pozvánky, zajistí propagaci, nachystají moderování akce.

K řešení byl žákům nabídnut prostor ve výuce informatiky, odborné konzultace při výuce občanské výchovy a potřebná technika ze školního vybavení.

Společným produktem našeho jednodenního projektu se tedy stal akční plán užitečného zhodnocení získaných poznatků o manipulaci.

Reflexe

1. Pětilístek na téma manipulátor
2. „Moje rozhodnutí“ – zosobnění poznatků
3. Porovnání úvodních očekávání a závěrečného hodnocení

Závěr projektu se vždy věnuje společnému i individuálnímu ohlédnutí za průběhem práce, za novými poznatky a zkušenostmi, pocity a prožitky.

Téma manipulace se natolik dotýká každého z nás osobně, že bylo na místě si svá poznání zosobnit, vytvořit si vlastní závěr ve smyslu poznatků i postojů. Použili jsme k tomu oblíbenou metodu pětilístku, jehož prostřednictvím si každý z žáků našel své vlastní pojmenování charakteristiky

manipulátora. Svůj osobní postoj pak vyjádřili ve schématu „Moje rozhodnutí“, v němž popsali osobní volbu řešení konkrétních možných situací spojených s manipulací.

V samotném závěru projektu zbyl ještě čas na porovnání původních očekávání s prožitou realitou a vzájemné ocenění a poděkování formou „smajlíků“.

Informační zdroje:

Novotný, P.: *Kdo s námi manipuluje*. Liberec, Dialog 2005.

Nazare-Aga, I.: *Nenechte sebou manipulovat*. Praha, Portál 1999.

Green, G. H. a kol.: *Přestaňte být manipulováni*. Praha, Pragma 2000.

Klimeš, J.: Obrany proti manipulacím obchodníků. In *Psychologie Dnes*, 10, 2002.

Příloha 1: Scénář projektu Pozor, manipulace!

	Postup – metody, aktivity	Cíle (očekávané výstupy)	Poznámky
MOTIVACE	Očekávání – Co očekáváte, že budete dělat? Co očekáváte, že budete potřebovat?	Pojmenuje svá očekávání.	
	Pracovní list – žáci zapisují svá očekávání vyplývající ze zkušeností nebo představ o projektové výuce a mediální výchově.	Odvozuje své potřeby ze zkušeností a představ.	pracovní list Moje očekávání
	Společná diskuse, záznam námětů – očekávání zapisujeme na flip-chart; společně odvozuje další potřeby logicky vyplývající z očekávaných činností (např. budeme spolupracovat – potřeba pravidel; budeme hledat a zpracovávat informace – potřeba internetu, novin, knih aj.).	Spoluvytváří pravidla.	flip-chart nebo tabule
	„Jakou máte osobní zkušenost s mediálním sdělením?“ – Z jakých médií získáváte informace? Jaký druh informací vás nejvíce zajímá? S jakými pocity informace přijímáte?	Diskutuje, sděluje vlastní návrhy, naslouchá názorům ostatních.	
	Samostatná práce (pracovní list) – vzpomeň si na nějaké mediální sdělení, které „tě fakt dostalo“. Popiš je a svůj popis zaznamenej.	Reflektuje svou zkušenost s mediálním sdělením.	pracovní list Mediální sdělení
	Prezentace, diskuse – žáci prezentují své zkušenosti, společně hledají souvislosti a podobnosti, argumentují.	Rozezná druhy médií a mediálních sdělení. Pojmenuje své priority týkající se používání médií. Pojmenuje souvislosti mezi mediálním sdělením a pocity, které v něm vyvolává.	

	Postup – metody, aktivity	Cíle (očekávané výstupy)	Poznámky
MOTIVACE	Aktivní poslech článku – ilustrační list „Ženy netvoří historii“ (zdroj zůstává utajen)	Kriticky vyhodnotí přečtený text.	ilustrační list Ženy netvoří historii
	Diskuse – kdo asi článek napsal a proč, jaká mohla být jeho strategie, kde článek vyšel apod.? Znáte J. X. Doležala (foto a informace o autorovi)? Mění se s poznáním autora nějak váš postoj ke článku?	Domyslí souvislosti mezi záměrem, strategií a vyjadřovacími prostředky textu.	
	Diskuse – napadají vás další možné záměry článku?	Porovnává různé vnímání textu čtenářem.	
	Kritické čtení a zpracování článku „Největší Čech nemůže být žena“ – kriticky si přečtete článek a zapíšete své názory do pracovního listu (posuzování výroků). Zjistíte, které výroky jsou diskutabilní – je to fakt, nebo názor? Proč? Jak vysvětlíte rozdíl mezi faktem a názorem?	Rozliší fakta a názory, najde příklady jejich záměny.	ilustrační list Největší Čech nemůže být žena
	Diskuse k obsahu pracovních listů – k porovnání názoru a faktu na téma „největší Čech“ poslouží výsledky této soutěže. Byly v ní zastoupeny ženy? Co si myslíš o výsledku soutěže?	Vyjádří osobní postoj vůči myšlenkám v textu.	ilustrační list Výsledky soutěže Největší Čech
	Aktivita Barometr – žáci vyjadřují své postoje ke zmiňovanému článku z pohledu manipulace, zaujmou místo na pomyslné názorové škále v prostoru. Svůj postoj argumentují.	Svůj postoj dokládá argumenty.	
MAPOVÁNÍ TĚMATU	Řízená diskuse – co je to vlastně manipulace? Týká se pouze mediálních sdělení? Máte s manipulací osobní zkušenosti? Lze se manipulaci bránit? Měl by být člověk připraven na obranu proti manipulaci? Následuje výzva ke společné práci na projektu „Pozor, manipulace!“ Společné odvození úkolu (výstupu z projektu) – najít doporučení, jak a kde manipulaci rozpoznat a ubránit se jí.	Respektuje postoje ostatních, porovnává je, zvažuje souvislosti. Vyjádří osobní postoj vůči míře manipulativnosti textu.	
	Formulace klíčových otázek – žáci vyvozují klíčové otázky z podstaty očekávaného výstupu.	Formuluje otevřené otázky.	

	Postup – metody, aktivity	Cíle (očekávané výstupy)	Poznámky
ŘEŠENÍ	<p>Pracovní porada projektového týmu – v jakých zdrojích můžeme nalézt odpovědi na naše otázky?</p> <p>Z diskuse by měla vyplynout možnost různých médií, ale i osobních zkušeností. Možné informační zdroje si vypíšeme a diskutujeme o jejich výhodách a úskalích. Je nutné si opět připomenout rozdíl mezi faktem a názorem.</p> <p>Jako první zdroj využijeme osobní zkušenosti a názory.</p>	<p>Orientuje se v informačních zdrojích.</p> <p>Zvažuje a vybírá informační zdroje podle kritéria očekávané věrohodnosti a kvality informace.</p> <p>Vysvětlí rozdíl mezi faktem a názorem.</p>	<p>židle uspořádané do kruhu</p>
	<p>Asociace se slovem – co se vám vybaví, když se řekne „manipulace“ (zápis).</p>	<p>Pojmenuje své asociace se slovem manipulace.</p>	<p>lístečky na záznam pojmů</p>
	<p>Myšlenková mapa ze získaných pojmů – hledáme tematické okruhy (třídění).</p>	<p>Třídí pojmy, tvoří jednoduchou myšlenkovou mapu.</p>	<p>velký formát papíru</p>
	<p>Interview – vzpomeňte si na vlastní zkušenost s manipulací (přímou nebo nepřímou), udělejte si poznámky, ve dvojicích si o této zkušenosti vyprávějte.</p> <p>Doplňte myšlenkovou mapu o informace z předcházející aktivity.</p> <p>K jednotlivým klíčovým otázkám navrhnete a doplňte další upřesňující otázky.</p>	<p>Popíše svou osobní přímou nebo nepřímou zkušenost s manipulací.</p> <p>Zjistí zkušenost spolužáka s manipulací.</p> <p>Posoudí, vyjádří svůj názor, zda se jedná o manipulaci.</p>	
<p>Pracovní porada projektového týmu – vymezíme okruhy řešení podle prostředí, v němž dochází k manipulaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● společnost a partnerství; ● zaměstnání a škola; ● obchod a reklama; ● média a politika. 	<p>Plánuje, navrhuje organizaci práce v týmu.</p> <p>Vybírá si svou roli v týmu, přijímá úkoly s ní spojené.</p> <p>Navrhuje společná pravidla, zvažuje</p>	<p>flip-chart na zápis organizace a pravidel, informační materiály rozdělené podle okruhů řešení,</p>	

	Postup – metody, aktivity	Cíle (očekávané výstupy)	Poznámky
ŘEŠENÍ	<p>Upřesníme si úkoly pro každý tým:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● najít příklady manipulace v daném prostředí; ● odhalit rysy/ukazatele manipulace; ● pojmenovat souvislosti – příčiny a důsledky; ● doporučit vhodnou obranu proti manipulaci; ● vytvořit informační plakát, připravit si jeho prezentaci. <p>Žáci se rozdělí do pracovních týmů. Dohodneme a zapíšeme pravidla:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● prostor; ● čas; ● informační zdroje a jejich používání; ● zpracování (každý z úkolů zpracovat na zvláštní papír, čitelně, srozumitelně); pravidla pro skupinu (role, angažovanost, iniciativa, zodpovědnost, spolupráce). 	při tom své osobní zkušenosti a potřeby.	internet, papíry, fixy, časopisy, noviny, literatura
	Samostatná práce skupin (60 minut)		nástěnné hodiny
PRODUKT PROJEKTU	<p>Prezentace skupin – diskuse v kruhu na téma, co jsme četli, co jsme se dozvěděli, co nás překvapilo, co jsme si uvědomili, o čem jsme ve skupině diskutovali apod. Prezentace prostřednictvím informačních plakátů.</p>	<p>Zapojuje se do diskuse, navazuje v diskusi na dané téma, rozvíjí myšlenky.</p> <p>Prezentuje výsledky týmové práce.</p> <p>Porovnává dosažené výsledky práce se stanovenými úkoly.</p> <p>Zvažuje smysluplné využití získaných poznatků.</p> <p>Tvoří akční plán dlouhodobého úkolu.</p>	židle uspořádané do kruhu, místo na zavěšení informačních plakátů, flip-chart k zápisu pravidel prezentace
	Rekapitulace – na jaké otázky jsme získali odpověď, na jaké nikoli (proč, jak bychom mohli odpověď získat).	Reflektuje svou práci a práci skupiny.	

	Postup – metody, aktivity	Cíle (očekávané výstupy)	Poznámky
PRODUKT PROJEKTU	Zhodnocení (výstup z projektu) – co uděláme se získanými poznatky, aby se staly použitelnými pro nás i ostatní (možností výstupů je celá řada, např. video, konference, reportáž, veřejná akce, publikace, informační plakáty, výstava).	Hledá praktické a užitečné zhodnocení získaných poznatků.	
	Akční plán na realizaci výstupu – na velký formát papíru do jednoduché tabulky zapisujeme, kdo, co, kdy a jak má za úkol udělat.	Spoluvytváří realizační plán, zapisuje do jednoduchého schématu, plánuje.	velký formát papíru
REFLEXE	Individuální výstup (reflexe poznatků, zosobnění) – pětílístek „Manipulátor“, pracovní list „Moje rozhodnutí“	Schematicky znázorní pochopení pojmu manipulátor. Vyjádří svůj osobní postoj k případnému setkání s manipulací. Pojmenuje pocity a prožitky spojené s prací na projektu. Ocení práci druhých.	schéma pětílístku, pracovní list Moje rozhodnutí, pracovní list Moje očekávání
	Prožitky a pocity, sebehodnocení – porovnání s úvodním očekáváním		
	Poděkování – každý si může vzít jeden „smajlík“ a někomu poděkovat za něco konkrétního.	Oceňuje práci ostatních.	„smajlíky“

Příloha 2: Mé očekávání od projektu k mediální výchově

Název projektu:

Očekávání	Obavy

Reflexe

Očekávání (obavy), která se mi splnila:

Očekávání (obavy), která se nenaplnila:

Můj dnešní úspěch:

Problém, který jsem musel(a) překonat:

Nový poznatek nebo zkušenost:

Kdybych měl(a) dnešní den popsat jedním slovem, bylo by to:

Příloha 3: Mediální sdělení, které „mě fakt dostalo“

Název zprávy	Médium – zařazení	Moje odezva, reakce	Důvod odezvy, reakce

Příloha 4: Ženy netvořily dějiny, jejich přirozená role je jiná

Lidové noviny, 24. 03. 2005, Jiří X. Doležal, reportér Reflexu (zkrácená verze)

Ještě než zábavný pořad *Největší Čech* v České televizi vyhlásí, která jména se dostala do stovky největších krajanů, můžeme vytvořit několik legitimních hypotéz. Výsledky pravděpodobně odhalí historickou skutečnost, že ti největší z Čechů byli německy mluvící moravští nebo pražští Židé. Stejně tak můžeme čekat, že bude jako největší tuzemec nominován i z Orientu příšedší kupec Sámó. A také že mezi onou stovkou veřejnoprávně a zábavně představených jmen nebude ani jedno jméno ženské.

Nenominace žen vyvolá hněvivý pokřik feministek. Budou to chápat jako diskriminaci a budou se snažit vyvrátit sice nikdy (díky mužské galantnosti k ženám) nevyšlovené, ale evidentní skutečnosti, že ženy naopak v dějinách Česka žádnou roli nesehrály.

Snad jen v kultuře se totiž v tuzemsku dá alespoň trochu a náznakem srovnat historická úloha mužů a žen. A pak se okamžitě dostáváme k naprosto neřešitelným dilematům typu „je lepší Věra Bílá, nebo Leoš Janáček?“

V ostatních oborech lidské činnosti se v české a moravské historii ženské držely své biologicky dané role – plotny – a k budování státu či rozvoji a slávě země nijak veřejně nepřispívaly. Proto je samozřejmé, že největším Čechem žena prostě být nemůže. A je dokonce krajně nepravděpodobné, že by se být jedna jediná dostala do finále, do „největší stovky“.

Ženy prostě nevynikají v tvorbě něčeho je samé přesahujícího, velkého a věčného, jsou spíše udržovatelkami. I když srovnáme ty obory lidského bytí, kde nějaký gender handicap skutečně neexistuje – např. lidskou sexualitu – vidíme, že ženy vynikají spíše v té nejkonzumnější, nejméně sofistikované a tělesně nejnáročnější sféře, zatímco na přemýšlení musí přijít chlap. Dobrým příkladem je srovnání díla Dolly Buster a Sigmunda Freuda.

Byly a jsou milenkami!

Až se v květnu dozvíme, že ze 100 největších Čechů je sto procent mužů, měli by si všichni – a feministky především – uvědomit: Neznamená to, že ženy jsou zapomenuty! Jen to dokumentuje jejich přirozenou roli. Úkolem žen není vcházet ve známost, vytvářet dějiny či přinášet světové vědě zásadní poznatky. To spočívá – jak ostatně potvrdí už v máji výsledky všelidové ankety – na bedrech mužů. Ženy mají pečovat o potomky, zvolí-li si je muž jako matku svých dětí, a svobodným státotvorným mužům pak mají sloužit jako zdroj potěšení, vhodná náplň volného času a příjemná relaxace.

Jejich přirozenou funkcí je zajistit muži takový servis, aby se mohl nerušeně věnovat státoporné činnosti a vrývat své jméno do dějin.

A feministkám budiž útěchou, že každý z navrženého sta největších Čechů měl milenku.

Do jaké míry považuji tento článek za manipulativní?

vůbec

velmi

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Argumentace mého názoru:

Příloha 5: Ženy netvořily dějiny, jejich přirozená role je jiná

Lidové noviny, 24. 03. 2005, Jiří X. Doležal, reportér Reflexu

Tvzení diskutabilní (nesouhlasím, nejsem o tom přesvědčen(a), váhám...)	Uváděno jako názor, neboť...	Uváděno jako fakt, neboť...

Příloha 6: Výsledky televizní soutěže Největší Čech

1. Karel IV.	6. Jan Werich
2. Tomáš Garrigue Masaryk	7. Jan Hus
3. Václav Havel	8. Antonín Dvořák
4. Jan Amos Komenský	9. Karel Čapek
5. Jan Žižka	10. Božena Němcová

Další pořadí:

11. B. Smetana	21. T. Baťa	31. V. Burian	41. P. Nedvěd	51. B. Hrabal
12. E. Zátocek	22. E. Beneš	32. R. Šebrle	42. J. Janský	52. J. Neruda
13. K. Gott	23. O. Wichterle	33. I. Hlinka	43. F. Křižík	53. J. Jungmann
14. J. z Poděbrad	24. J. Seifert	34. K. H. Borovský	44. J. Železný	54. J. G. Mendel
15. F. Palacký	25. Z. Svěrák	35. D. Landa	45. J. Palach	55. F. Kafka
16. Přemysl Otakar II.	26. E. Destinnová	36. M. Horáková	46. V. Čáslavská	56. F. Tomášek
17. sv. Václav	27. J. Jágr	37. V. Menšík	47. L. Janáček	57. sv. Vojtěch
18. V. Klaus	28. Marie Terezie	38. J. Hašek	48. A. Jirásek	58. J. Bican
19. J. Heyrovský	29. K. Kryl	39. A. Mucha	49. J. Nohavica	59. J. K. Tyl
20. sv. Anežka	30. M. Forman	40. J. E. Purkyně	50. J. Masaryk	60. L. Bílá
61. K. H. Máchal	71. Přemysl Otakar I.	81. M. Navrátilová	91. F. Fajtl	
62. sv. Ludmila	72. L. Svoboda	82. H. Růžičková	92. K. Gottwald	
63. B. Polívka	73. D. Hašek	83. P. Tigrid	93. Z. Matějček	
64. Rudolf II.	74. Jan Lucemburský	84. Eliška Přemyslovna	94. J. Voskovec	
65. J. Dobrovský	75. M. Baroš	85. M. Kundera	95. M. Kubišová	
66. J. Lada	76. K. J. Erben	86. V. Remek	96. J. Bohdalová	
67. R. Hrušínský	77. sv. Zdislava	87. Boleslav I.	97. M. Šimek	
68. Václav II.	78. J. Foglar	88. M. D. Rettigová	98. S. Freud	
69. M. Albrichtová	79. L. Smoljak	89. M. Aleš	99. Sámó	
70. A. Langerová	80. O. Havlová	90. E. Holub	100. M. Zeman	

Příloha 7: Výklad pojmů k tématu manipulace

Manipulace (z latinských výrazů *ruka* a *uchopit*) je v sociální psychologii a sociologii termín označující snahu o ovládnání myšlení druhé osoby či více osob.

Manipulátor se snaží vnutit cílové osobě myšlenky, názory či jednání, jež nejsou oběti vlastní a které by dobrovolně nepřijala. Oběť si často ani neuvědomuje, že je s ní manipulováno, příp. si to uvědomuje, ale z nějakého důvodu se nemůže bránit. Manipulátoři používají velmi nemorální a neférové metody, jejich jednání je odborníky považováno za psychické týrání. Manipulace je také používána ve veřejném životě – společnosti, politice, ekonomice (včetně marketingu, reklamy aj.).

Marketing je jednou z koncepcí obchodní politiky podniku. Úkolem marketingu je zabezpečit maximální ekonomický efekt podniku tím, že systematicky vytváří poptávku po nabízeném produktu.

Reklama je obvykle placená a často i klamavá propagace výrobku, služby, společnosti nebo myšlenky od rozpoznatelného sponzora. Obchodníci využívají reklamu jako způsob propagační kampaně. Reklama může být televizní, novinová, rozhlasová, plakátová nebo jiná. Reklama je také známá pod moderním pojmem **marketingová kampaň** – tento výraz se používá, když obchodník (obecněji nabízející) využije několik komunikačních kanálů zároveň nebo jejich kombinaci. Například rozhlasová reklama může vysvětlovat televizní spot apod.

Matematika ve starověku

Anotace

Všude kolem nás jsou čísla... Tento projekt byl naplánován na jeden den, trval šest vyučovacích hodin a byl určen pro jednu skupinu dvaceti čtyř žáků od 7. do 9. třídy. Naše komunikace by bez čísel byla velmi obtížná a současná civilizace by se bez nich neobešla. Obsah tohoto projektu je zaměřen právě na to, co potřebujeme, abychom mohli počítat – vytvořit

jména pro čísla a stanovit způsob počítání. Cílem tohoto projektu bylo, aby žáci porozuměli a sami dokázali objasnit, že bez čísel se člověk neobešel ani před pěti tisíci lety, že i v té době lidé měli stanovené číselné znaky, znali zlomky, procenta, základní početní operace a využívali je pro obchod i stavitelství. Projekt nabízí pohled do historie (a) matematiky. Zaměřuje se na období starověku, protože právě v té době vznikala čísla a základní matematické poznatky, které používáme dodnes.

Forma realizace	jednodenní projekt
Doporučený ročník	7.–9. ročník ZŠ
Časový rámeček	6 vyučovacích hodin
Vzdělávací oblast	<ul style="list-style-type: none"> ● matematika a její aplikace ● zeměpis ● dějepis ● jazyk a jazyková komunikace ● informační a komunikační technologie
Cíle (očekávané výstupy)	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá pro získání nových poznatků; ● ovládá práci s internetovými vyhledávači; ● uplatňuje základní estetická a typografická pravidla pro práci s textem a obrazem; pracuje s informacemi v souladu se zákony o duševním vlastnictví; používá informace z různých informačních zdrojů a vyhodnocuje jednoduché vztahy mezi údaji; na uživatelské úrovni zpracuje a prezentuje informace v textové, grafické a multimediální podobě; ● formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu a tuto dovednost používá pro prezentaci své práce; ● řeší a spolupracuje při řešení problémových a aplikovaných úloh vyjadřujících situace z běžného života, získané poznatky uplatňuje v praxi; poznává možnosti matematiky; využívá skutečnosti, že k výsledku lze dospět různými způsoby;

Cíle (očekávané výstupy)

- zapojuje se do diskuse, využívá zásad komunikace a pravidel dialogu, využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát; uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel;
- správně pracuje s geografickými mapami, s porozuměním používá základní geografickou, topografickou a kartografickou terminologii;
- vhodně používá softwarové aplikace, orientuje se v elektronických mapách;
- charakterizuje nejstarší starověké civilizace a jejich kulturu;
- vysvětlí a používá pro zápis čísel různé znaky, orientuje se v římských číslicích, vysvětlí původ číslic arabských;
- objasní alespoň některé matematické poznatky, které znaly starověké civilizace.

Motivace

1. Luštění hieroglyfů – jmen žáků
2. Diskuse o množství jazyků a zápisů čísel

V rámci celoškolského projektového dne si mohli žáci druhého stupně vybrat, v jakém projektu budou pracovat. Účastníci tohoto projektu tedy předem věděli, že se budou zabývat tématem matematika ve starověku. Jejich „vstupenkou“ do projektu bylo napsat své křestní jméno hieroglyfickým písmem, tedy písmem, které ve starověku používali Egypťané.

Projektový den jsme pak začali luštěním těchto zápisů. Žáci se rozdělili do dvojic a navzájem zjišťovali a kontrolovali zápis jména. Tím jsme zároveň nastartovali vzájemnou komunikaci a spolupráci, aktivitu, tvořivost i logické myšlení. To všechno bylo pro náš projekt potřebné.

Společně jsme pak mluvili o tom, že nejen v historii, ale i v současné době se pro zápis textu používají v různých zemích různé znaky. Toto tvrzení ale bylo potřeba konkretizovat a doložit. V malých skupinách a za pomoci atlasu tedy žáci hledali odpověď na otázku, ve kterých zemích se používá latinka a kde se používá písmo jiné. Dostali k tomu seznam písem (text o tom, jaká různá písma existují, jaké znaky tvoří toto písmo a kde se písmo používalo či používá). Navzájem si své poznatky prezentovali a diskutovali o nich. Závěr poznání jsme se opět snažili zobecnit. Zformulovali

jsme jej takto: Pro zápis myšlenky je možné použít různé znaky a jde jen o domluvu, kde se jaké znaky používají.

Připomněli jsme si, že různé znaky se používají nejen pro zápis textu, ale i pro zápis čísel. Žáci si vybavili římské číslice a „naše“ číslice (u těch měli problém určit, jak se vlastně jmenují). Někteří si vzpomněli, že jsou to číslice arabské, ale nikdo nevěděl, proč jim tak říkáme. První otázky, které jsme si pro své bádání postupně vymezovali, tedy zněly: Odkud pochází arabské číslice, jaká je jejich historie, proč jim tak říkáme?

Při společné diskusi se začaly objevovat i otázky další, např. které číslice se používaly v historii, kdy, kde a proč vznikly, proč se některé znaky číslic přestaly používat.

Zápisem těchto otázek se nám začala konkretizovat práce, která nás na projektu čeká. Budeme hledat odpovědi na stanovené otázky týkající se historie matematiky (čísel) a zaměříme se při tom na období starověku. Proč by nás měl zajímat právě starověk? Protože toto období bylo pro rozvoj matematiky velmi důležité.

Zbývalo naplánovat konkrétní místa, do nichž při svém bádání zamíříme.

Mapování a třídění

-
1. Aktivita k vytvoření pracovních skupin
 2. Skupinová práce – hledání zadaného místa
-

Pro budoucí samostatnou práci na projektu bylo potřeba, aby se žáci rozdělili do celkem šesti pracovních skupin, z nichž každé dvě by se později zabývaly řešením stejných otázek.

K vytvoření skupin nám posloužila následující aktivita: Každý z žáků dostal na záda lepicí lísteček se zadáním údajů o zeměpisné šířce a zeměpisné délce určitého místa. Třetina těchto údajů se týkala starověkého Egypta, třetina starověké Mezopotámie a Indie a poslední třetina starověkého Říma a Řecka. Lístečky byly navíc označené šesti různými barvami tak, aby se vždy každá třetina žáků rozdělila ještě na dvě skupiny (aby skupiny nebyly příliš početné). Žáci měli lístečky nalepené na zádech a do skupin se museli rozdělit beze slov. Opět tedy bylo třeba, aby spolupracovali, pomáhali si, řešili vzniklé situace.

Každá z takto utvořených čtyřčlenných skupin pak dostala následující zadání:

- Zjistěte, kterému místu odpovídá zeměpisná šířka a délka na vašem lístečku.
- Zjistěte, jakých území nebo říší byla tato města ve starověku součástí.
- Označte v mapě současného světa (pracovní kopie mapy), kde se tato území nacházela.

K řešení těchto úkolů si žáci mohli vybrat různé informační zdroje:

- atlas světa nebo aplikaci Google Earth (umožňuje zobrazení jakéhokoli místa na světě, obsahuje letecké a satelitní snímky s vysokým rozlišením, fotografie, terén z různé výšky, popisky řek, pohoří aj.);
- Wikipedii, dějepisné mapy, učebnice dějepisu;
- správné zakreslení podle zadání zeměpisné šířky a délky.

Nově vytvořené skupiny na tomto úkolu nejprve pracovaly samostatně, a tak bylo nutné si nejdříve dohodnout pravidla, sdělit si navzájem své dovednosti a na základě toho si rozdělit role. Žáci tak dostali příležitost k uplatnění individuálních možností a zájmů, ke vzájemnému učení a spolupráci.

Odměnou za to jim bylo objevení dosud utajených míst: starověký Egypt, Řecko, Řím, Mezopotámie a Indie. To jsou oblasti, do nichž zaměří své badatelské zájmy a které by nám měly pomoci najít odpovědi na otázky historie čísel, matematiky a vývoje lidských poznatků. Zatím jsme si blíže nespecifikovali, jakou konečnou podobu by měl mít produkt našeho projektu. Budeme o tom uvažovat až nad materiálem, který vytvoříme.

Řešení

-
1. Samostatná práce expertních skupin, rozdělení úkolů
 2. Práce s informačními zdroji
 3. Příprava prezentačních materiálů a ověřovacích úkolů
-

Každá skupina by se pro příští práci na projektu měla stát tzv. expertní skupinou pro zadanou oblast. Upřesnili jsme si, na jaké otázky budeme hle-

dat odpověď. Vycházeli jsme z těch, které jsme zformulovali hned v úvodu projektu, a přihlíželi jsme k tomu, co už z historie víme nebo tušíme o místě našeho bádání. Na základě toho si žáci společně stanovili základní osnovu své samostatné práce. Zavázali se, že budou o svém místě zjišťovat:

- základní historická fakta (z období starověku);
- jaké číslice se zde v té době používaly, jak vznikl jejich zápis;
- jaké matematické poznatky lidé v té době měli a k čemu je v běžném životě používali.

Vyučující, jež projekt vedla, rozšířila toto zadání o další doplňující úkoly. K jejich řešení dostali žáci k dispozici vybrané texty z informačních zdrojů uvedených v příloze. Úkoly byly tentokrát specifikovány pro jednotlivá místa bádání:

Starověké Řecko a Řím:

- Najděte příklady, kde se dodnes římské číslice používají.
- Zjistěte a připravte si vysvětlení toho, co je to chronogram. Připravte pro ostatní jeden chronogram k vyluštění.
- Vyřešte zadané rovnice s římskými číslicemi (přesunutím zadaného počtu serek měli žáci opravit chybný zápis rovnice).
- Vysvětlete, co je to *abacus*.

Starověký Egypt:

- Popište, jaké zlomky znali Egypťané ve starověku a jak je používali.
- Připravte pro ostatní několik příkladů zapsaných pomocí hieroglyfických znaků.
- Popište, jakým způsobem pohřbívali Egypťané faraony.
- Zjistěte, jaké „matematické zajímavosti“ se podle vědeckých výzkumů vztahují k pyramidám, a popište je.

Starověká Mezopotámie a Indie:

- Na území Mezopotámie se používaly tři číselné soustavy. Zjistěte které a vysvětlete princip dvou z nich.
- Vysvětlete, proč číslice, jež běžně používáme, označujeme jako arabské a někdy také indické.
- Popište, jaké materiály a předměty používali v Mezopotámii k psaní.
- Vysvětlete, proč Mezopotámci údajně postavili Babylonskou věž.

Cílem těchto úkolů bylo, aby se žáci dozvěděli základní historická fakta o daném místě a udělali si představu, jak se zde v době starověku žilo, jak vyspělá tato kultura byla, jaké matematické poznatky byly v té době už známy a jak byly používány. Žáci se také seznámili se zápisem čísel, který se zde používal, a vyzkoušeli si práci s těmito čísly.

Součástí samostatné práce expertních skupin byla samozřejmě i příprava na předání svých poznatků ostatním. Každá skupina vytvořila prezentační materiál se získanými poznatky a odpověďmi na stanovené otázky. Tento materiál žáci tentokrát připravili na formát A4, abychom materiály mohli později kopírovat pro ostatní. Každý žák si měl na konci projektu odnést ucelenou složku na téma matematika ve starověku.

Některé informace žáci vyhledávali jednotlivě a na některých úkolech pracovali ve dvojicích. Prezentační materiály však vytvářeli všichni společně, vzájemně se seznamovali s tím, co zjistili, aby pak mohli jako skuteční experti své závěry odpovědně prezentovat svým spolužákům.

Produkt

1. Prezentace poznatků expertních skupin
2. Ověření předaných poznatků

Pro každou starověkou oblast jsme určili dva samostatné expertní týmy. Jakmile byli žáci se svou prací hotovi, dostali příležitost konfrontovat své poznatky se skupinou, která se zabývala stejnými úkoly. Mohli si tak určitá fakta znovu ujasnit, najít potřebné argumentace, doplnit nebo upravit získané údaje a dohodnout se na strategii, kterou by měli zvolit pro úspěšné předání získaných poznatků ostatním. Rozhodli jsme se totiž nejít cestou veřejných prezentací, ale naopak cestou poněkud komornějšího vzájemného učení v šestičlenných skupinách.

Každou z těchto vzájemně se učících skupin tvořily dvojice expertů ze všech tří badatelských oblastí. Tyto dvojice měly za úkol postupně předat získané poznatky ostatním ve skupině. Používaly k tomu svůj nakopírovaný prezentační materiál a pro spolužáky měly připravené také kontrolní úkoly, s jejichž pomocí si ověřovaly úspěšnost svého učení.

Prezentační materiály většinou obsahovaly mapy dané oblasti, základní informace o historii daného místa, přehled zápisu používaných číslic a stručný popis způsobu, jak vypadal zápis výpočtů s používanými číslicemi.

Shromážděním všech prezentačních listů každý žák získal ucelený informační materiál, významný osobní produkt projektu. Žáci se dohodli, že společný produkt bude mít podobu výstavky s názvem „Odkud pocházejí čísla?“ Výstavku spolu s naším doprovodným výkladem jsme v příštích dnech nabídli ostatním spolužákům, kteří během projektového dne pracovali na jiných projektech.

Reflexe

Vzhledem k tomu, že se tohoto projektu účastnili žáci napříč ročníky 2. stupně, zaměřili jsme se v reflexi na pojmenování toho, co se o sobě navzájem dozvěděli nového, za co mohou své spolupracovníky ocenit, co jim naopak dělalo problémy a co bylo překvapivé. O těchto otázkách jsme společně diskutovali a každý dostal příležitost spolužákům poděkovat prostřednictvím aktivity „Čestné místo“ (při této komunikační aktivitě, která probíhá v kruhu, si žák může na čestné místo po své pravici pozvat toho, komu chce za něco konkrétního poděkovat).

Znovu se potvrdilo, že tento typ projektů může výrazně posílit pozitivní vztahy mezi staršími a mladšími žáky. Důležité ovšem je, aby byl celý projekt veden v duchu spolupráce, nikoli soutěžení a aby příležitost k aktivitě, zapojení a dosažení úspěchu dostali opravdu všichni.

Reflexi nových poznatků jsme prováděli kontrolou, zda jsme našli odpovědi na všechny otázky, které jsme měli zaznamenané. (podle S. Křížové)

Použité informační zdroje

Koval, V.: *Kamarádi čísla*. Praha, SPN 1969.

Koval, V.: *Matematika pro volné chvíle*. Praha, SNTL 1985.

www.wikipedia.cz

http://www.mce.k12tn.net/ancient_egypt/calc.htm

Projekt 3E – konkurz

Anotace

Tento projekt se svým obsahem dotýká nejen problematiky efektivního hospodaření s energiemi, ale také finančního vzdělávání dětí. Východiskem k práci na projektovém úkolu je totiž znalost domácího hospodaření – téma rozpočet a jeho položky, výdaje zbytné a nezbytné, plánování a možnosti úspor. Přestože projekt nabízí dětem pouze fiktivní situaci a fiktivní role (konkurz, řešitelé projektového záměru), jde o situaci a okolnosti kopírující obvyklou skutečnost. Zkušenosti získané v projektu dětem umožní vytvořit si konkrétní postoj k problému, který s největší pravděpodobností budou jednou opravdu samy řešit.

Forma realizace	jednodenní projekt
Doporučený ročník	8. a 9. ročník ZŠ
Časový rámec	6 vyučovacích hodin vcelku
Vzdělávací oblast	<ul style="list-style-type: none"> ● Fyzika ● Chemie ● Zeměpis ● Přírodopis ● Informační a komunikační technologie ● Jazyk a jazyková komunikace ● Matematika a její aplikace
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Environmentální výchova ● Mediální výchova
Cíle (očekávané výstupy)	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● dodržuje zásady hospodárnosti, popíše a objasní vlastní způsob zacházení s penězi a se svým i svěřeným majetkem, vyhýbá se rizikům v hospodaření s penězi; ● změří vhodně zvolenými měřidly některé důležité fyzikální veličiny charakterizující látky a tělesa; využívá poznatky o vzájemných přeměnách různých forem energie a jejich přenosu při řešení konkrétních problémů a úloh; v jednoduchých případech určí teplo přijaté či odevzdané tělesem;

Cíle (očekávané výstupy)

- zhodnotí užívání fosilních paliv a vyráběných paliv jako zdrojů energie; zhodnotí výhody a nevýhody využívání různých energetických zdrojů z hlediska vlivu na životní prostředí; zhodnotí využívání prvotních a druhotných surovin z hlediska trvale udržitelného rozvoje na Zemi; uvede příklady kladných i záporných vlivů člověka na životní prostředí a příklady narušení rovnováhy ekosystému;
- posoudí, jak přírodní podmínky souvisí s funkcí lidského sídla, pojmenuje obecné základní geografické znaky sídel; vytváří a využívá osobní myšlenkové (mentální) schémata a myšlenkové (mentální) mapy pro orientaci v konkrétních regionech, pro prostorové vnímání a hodnocení míst, objektů, jevů a procesů v nich, pro vytváření postojů k okolnímu světu;
- zapojuje se do diskuse, využívá zásad komunikace a pravidel dialogu, využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát; uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel;
- řeší jednoduché praktické slovní úlohy a problémy, jejichž řešení je do značné míry nezávislé na obvyklých postupech a algoritmech školské matematiky; analyzuje a řeší jednoduché problémy, modeluje konkrétní situace, v nichž využívá matematický aparát v oboru celých a racionálních čísel; vyhledává, vyhodnocuje a zpracovává data, porovnává soubory dat;
- ovládá práci s textovými a grafickými editory i tabulkovými procesory a využívá vhodných aplikací; uplatňuje základní estetická a typografická pravidla pro práci s textem a obrazem; pracuje s informacemi v souladu se zákony o duševním vlastnictví; používá informace z různých informačních zdrojů a vyhodnocuje jednoduché vztahy mezi údaji; zpracuje a prezentuje na uživatelské úrovni informace v textové, grafické a multimediální podobě.

Motivace

1. Diskuse o bydlení, kritéria výběru bydlení
2. Objasnění pojmů ekonomické a ekologické hledisko

Žáci byli předem seznámeni s tím, že tématem tohoto projektu bude bydlení. Při přípravě na projekt přemýšleli o tom, kde a jak by chtěli v budoucnu bydlet, jak si své bydlení představují, čemu a proč dávají přednost. Svě představy měli za úkol konkretizovat, tj. sehnat si a přinést různé ukázky bydlení. Sešly se nám katalogy realitních kanceláří, časopisy o bydlení i inzertní nabídky stažené z internetu.

V diskusi jsme sledovali možná kritéria, podle nichž si svou představu o bydlení tvoříme. Zapisovali jsme je postupně na velký formát papíru a každý žák si sestavil svůj vlastní žebříček jejich významnosti. Nejčastěji se v něm objevovaly požadavky na:

- dostatek místa a soukromí;
- pohodlí a bezpečnost;
- moderní vzhled;
- osobní vlastnictví bytu či domu;
- další příslušenství (garáž, dílna, zahrada);
- blízkost přírody (centra města, přátel);
- dobří a spolehliví sousedé.

Společně jsme zvažovali i otázku finanční náročnosti na provoz a údržbu bydlení (ekonomické hledisko) a v této souvislosti jsme se dostali i k hledisku ekologickému. Co tato slova vlastně znamenají? Jaký mají význam v souvislosti s bydlením?

To už byla výzva pro trojice žáků k samostatnému uvažování. Polovina z nich měla za úkol hledat ukazatele ekonomického hodnocení (co rozhoduje o tom, kolik peněz nás stojí bydlení) a druhá polovina se zaměřila na ukazatele ekologické (čím a jak se může způsob bydlení dotýkat životního prostředí).

Při prezentaci jednotlivých námětů jsme zjistili, že obě měřítka spolu souvisejí a nelze je od sebe oddělovat. Platí ale tvrzení, že co je ekologické, je i ekonomické? Jak takové bydlení vypadá? Na co bychom měli při jeho plánování myslet? Záleží nám dostatečně i na kritériu ekologickém? Dotýká se nás ekologická úroveň bydlení?

Mapování, třídění

1. Vyhlášení konkurzu
2. Přednáška, beseda s odborníkem
3. Odvození osnovy a úkolů projektu

Na tabuli jsme velkými písmeny zapsali: „Stavební firma Budoucnost Země vyhláší konkurz na zpracování projektu ekologicky a ekonomicky efektivního bydlení – Projekt 3E.“

Třída se proměnila ve společnost, která se má ucházet o účast na konkurzu. Chybí nám ale potřebné vědomosti. Kde je můžeme získat? Kdo nám může poradit?

Prvním informačním zdrojem poznání se pro žáky stal živý odborník – pracovník odboru životního prostředí městského úřadu. Jeho účast v hodině byla předem domluvena. Připravil si pro děti přednášku spojenou s mnoha ukázkami z praxe. Prostřednictvím přednášky a následující diskuse děti získaly základní přehled o problematice ekologicky a ekonomicky efektivního bydlení, o možné finanční podpoře státu a regionálních ekologických problémech.

Tuto část projektu jsme zakončili sepsáním osnovy – témat, jimiž je třeba se zabývat při řešení projektu 3E:

- hospodaření s vodou;
- vytápění a energetické ztráty – zdroje, regulace, zateplení budov, větrání;
- svícení – zdroje, žárovky, spotřeba;
- elektrické spotřebiče a technika.

V každé z těchto oblastí bylo třeba:

- zorientovat se, vysvětlit běžnou praxi, obvyklá řešení;
- vysvětlit, jaký mají jednotlivá řešení dopad na ekonomiku a ekologii;
- zjistit možná úsporná opatření;
- zaznamenat použité informační zdroje a odkazy.

Žáci se rozdělili do čtyř pracovních skupin a každá skupina si vybrala jednu z navržených oblastí.

Řešení

1. Samostatná práce expertních skupin, rozdělení úkolů
2. Práce s informačními zdroji a informacemi

Jelikož se jednalo se o poměrně náročné téma, zařadili jsme k encyklopedickým a odborným knihám, učebnicím fyziky, ekologického přírodopisu a chemie také zkrácené a zjednodušené texty z různých internetových zdrojů. Nabízely se i propagační a informační materiály distributorů energií, tabulky s údaji o energetické náročnosti elektrospotřebičů, grafy o spotřebě vody v domácnosti, ceníky energií, odkaz na kalkulátor úspor na internetu, přehledy alternativních zdrojů energie, drobné zlepšovací návrhy na úsporu vody, rady, doporučení a příklady z praxe.

K získání většiny těchto materiálů stačilo zadat do internetového vyhledavače heslo „úspora energie“ a požádat několik firem o jejich propagační materiály. Dobrým zdrojem jsou také regionální ekologická střediska. Některé z internetových odkazů používali přímo žáci. Zajímali se i o skutečná měřidla odběru elektřiny, ukázkou úsporných žárovek a regulačních ventilů na ústřední topení, reklamní letáky prodejců průmyslového zboží apod.

Samostatnou prací bylo třeba si efektivně zorganizovat, rozdělit si role, spolupracovat, ale také sledovat vymezený čas a připravit materiál k prezentaci. Žáci se při tom pohybovali nejen v prostoru učebny projektu, ale využívali také počítačovou pracovnu s internetem a knihovnu.

Produkt projektu

1. Prezentace poznatků expertních skupin
2. Založení realizačních týmů
3. Zpracování konečných návrhů

Získané informace prezentovali žáci v roli expertů na danou oblast. Používali k tomu přehledný informační plakát, který společně vytvořili. Jejich úkolem bylo vysvětlit, ukázat, argumentovat a navrhnout řešení tak, aby prezentace byla všem srozumitelná. O správném pochopení ze strany posluchačů se měli přesvědčit pomocí kontrolních otázek.

Teď už zbývalo pouze zpracovat poznatky ze všech jednotlivých oblastí do celkového návrhu na ekonomicky a ekologicky efektivní bydlení a ten předat do konkurzu. Rozhodli jsme se, že pro zvýšení úspěšnosti celé naší společnosti vypracujeme celkem čtyři různé návrhy. Realizační týmy jsme utvořili tak, aby v každém z nich byl alespoň jeden expert na každou ze sledovaných oblastí. Týmy se pak dohodly na názvu své skupiny a členové týmu si rozdělili role (manažer, textař, ilustrátor, propagátor). Ve vymezeném čase společně zpracovali svůj návrh, který obsahoval:

- konkrétní náměty na ekonomicky i ekologicky úsporná opatření ve všech sledovaných oblastech spojených s bydlením;
- doporučení konkrétních výrobků, energetických zdrojů nebo zařízení;
- rady a doporučení týkající se provozu domácnosti;
- finanční odhad úspor.

Reflexe

1. Konkurz – posuzování jednotlivých návrhů
 2. Formulace poznatků použitelných pro skutečnou praxi domácností
-

Při prezentaci návrhů sehrálo roli i to, jak poutavě a věcně správně je žáci uměli vysvětlit a jak zajímavě a srozumitelně vypadal jejich prezentační materiál. Podle těchto kritérií pak probíhala volba nejzdařilejšího návrhu.

Zjištěná fakta a zkušenosti děti porovnávaly s praxí své rodiny a zvažovaly, která z opatření mohou uplatnit nebo navrhnout ke zlepšení ekonomické a ekologické efektivity svého bydlení.

Zákon o ostrově

Anotace

Tento projekt vznikl z potřeby posílit a zkvalitnit vztahy v třídním kolektivu, který se na počátku 6. ročníku částečně obměnil. Projekt byl realizován jako součást tematického výjezdu třídy mimo školu (akce „Třídní ladění“). Záměrem projektu bylo umožnit dětem společné prožitky, při nichž se mohou vzájemně lépe poznat, ukázat a uplatnit své individuální schopnosti a sdílet společné cíle. Fiktivní putování balonem a bádání na neznámém ostrově dětem poskytlo dostatek prostoru pro fantazii, práci s fakty, řešení praktických úkolů, uplatnění organizačních schopností nebo komunikačních dovedností, logickou úvahu i tvořivost. Na cestovatelském tématu si žáci zároveň ověřili dovednost pracovat s mapou a orientovat se na mapě světa a Evropy a rovněž praktickou znalost světových stran. Pracovali také s odbornými texty, atlasem a encyklopediemi.

Vyučující může prostřednictvím tohoto projektu získat významnou zpětnou vazbu nejen o vztazích mezi žáky a úrovni jejich klíčových kompetencí, ale také o jejich stylu učení, o míře uchovaných poznatků a o schopnosti je používat.

Důležitým prvkem v tomto projektu jsou pravidla, s nimiž žáci pracují jako s významnou pomůckou k zajištění společného i individuálního úspěchu a bezpečí. Poznání významnosti a funkčnosti pravidel přispívá k pochopení a respektování řádu, který je nutný pro každodenní bezkonfliktní soužití. Právě tato pravidla, ověřená na modelových situacích a modifikovaná pro běžný život třídy, jsou výstupem z projektu.

Forma realizace	jednodenní projekt
Doporučený ročník	6. ročník ZŠ
Časový rámeček	5 vyučovacích hodin vcelku

Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> • Člověk a příroda • Člověk a společnost • Jazyk a jazyková komunikace • Matematika a její aplikace
Průřezová témata	Osobnostně sociální výchova
Cíle (očekávané výstupy)	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se zásadami bezpečného pohybu a pobytu v přírodě; rozlišuje mezi náčrtý, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách Evropy a polokouli; vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního a historického; zkoumá základní společenstva ve vybraných lokalitách regionů, zdůvodní podstatné vzájemné vztahy mezi organismy; • rozeznává současné a minulé a orientuje se v reáliích minulosti a současnosti; • podle vlastních zkušeností vyjádří základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a dívkami, v rodině, v obci; • rozlišuje základní rozdíly mezi jednotlivci, při konkrétních činnostech obhájí své názory, popřípadě připustí svůj omyl, dohodne se na společném postupu a řešení se spolužáky; rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se už tolerovat nemohou a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy; • čte s porozuměním přiměřeně náročné texty; rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu; tvoří záznam, zobecňuje, strukturuje poznatky, píše správně po stránce obsahové i formální; • řeší a tvoří úlohy, v nichž aplikuje osvojené početní operace v celém oboru přirozených čísel; • reflektuje své činnosti, postoje a pocity; sdílí společný cíl, přijímá zodpovědnost, podřizuje se společnému zájmu; umí požádat o pomoc, rozumově zpracovává problém.

Motivace

1. Řízená diskuse s cílem probudit fantazii
2. Skupinová práce na přípravě balonu a jeho vybavení
3. Řízená imaginace – let balonem, přesun na neznámé místo

Projekt začínal společným povídáním v kruhu na koberci. Jako důležitá rekvizita a motivace nám posloužil klobouk – černá buřinka pana Tau. Tuto pohádkovou postavu a některé její příběhy jsme si krátce připomněli. Pomohly nám k tomu fotografie stažené z internetových stránek a kniha Oty Hofmana *Pan Tau a tisíc zázraků* (Praha, Albatros 1999).

Příběhy této pohádkové postavy nás přivedly k pojmu „fantazie“. Co to je fantazie? Máš fantazii? Jak se tvoje fantazie projevuje? Dá se cestovat pomocí fantazie?

Tak nějak vznikl náš plán podniknout společný výlet pomocí fantazie. Po vzoru Pana Tau jsme se rozhodli, že budeme cestovat balonem. Bylo tedy potřeba si jej nejdříve vyrobit. Základní obrys balonu dostaly děti zakreslený na velkém formátu balicího papíru. Jejich úkolem bylo společně připravit balon k letu tím, že jej vybarví, vyzdobí, pojmenují jej a vystříhnutý upevní na připravené místo.

Jak má balon vypadat? Jaké by měl mít barvy a proč? Co na něm bude nakresleno a proč? Jak se bude jmenovat?

To všechno byly otázky, o nichž bylo třeba diskutovat. Zpočátku to byla diskuse neřízená, což přineslo řadu problémů. Museli jsme tedy začít pracovat s pravidly. Jako první jsme si zapsali pravidlo o jednom řečnickovi a vzájemném naslouchání. Dohodli jsme si také smluvní signál pro situaci, když bude mít kdokoli z nás potřebu říci něco ostatním – zvednutou ruku. Tento signál pro všechny znamenal povinnost přestat pracovat a mluvit a rovněž jím žák dal na srozuměnou, že je připraven naslouchat. Ukázalo se, že tímto způsobem je možné poměrně rychle vytvořit podmínky pro společnou poradou.

Z diskuse o budoucí podobě a názvu balonu vyšel jako vítězný návrh motivu velké duhy, doplněný symbolem v podobě buřinky. Místo názvu zvolili děti označení číslicí 21, jež vyjadřovala počet členů posádky. Výsledný záměr bylo ještě třeba společně realizovat. Z praktických důvodů jsme se dohodli, že práci na vymalování balonu si rozdělíme na čtyři samostatné díly. Na nich budou pracovat děti v menších skupinách a na závěr hotové

díly opět spojíme. Na výzdobě hotového balonu by přitom nemělo být vidět, že byl sestaven ze samostatných dílů. Museli jsme se tedy dohodnout, jak na sebe budou jednotlivé díly barevně navazovat, kde bude umístěn název balonu a výtvarný symbol. Skupiny spolu hodně komunikovaly, aktivně spolupracovaly a hledaly vhodná řešení.

Co si vezmeme do balonu?

Z nabídnutého seznamu měly skupinky dětí vybrat deset důležitých položek a každou položku odůvodnit kritériem užitečnosti pro více lidí, bezpečnosti a praktičnosti (seznam viz přílohu). Při výběru bylo nutné hlídat také hmotnost a rozměry věcí, abychom balon příliš nezatížili a zbylo v něm místo i pro posádku. Každou položku žáci zapsali na samostatný lepicí papírek. Ty pak vyvěšovali, zjišťovali četnost návrhů, hledali řešení a hlasovali. Konečné rozhodnutí potvrdili uložením vybrané výbavy do balonu tak, že přilepili lísteček s názvem věci do koše balonu.

Balon jsme umístili nízko na stěnu u koberce a děti si posedaly pod balon. Byly vyzvány, aby zavřely oči, poklepały na pomyslný kouzelný klo-bouk (společně jsme k tomu zazpívali známou melodii) a přenesly se ve své fantazii vysoko nad krajinu. Cestu balonem si pak představovaly pomocí vlastní fantazie a průvodního komentáře učitelky, která je tak směřovala ke vnímání proměny krajiny, jejího rázu, řek a rybníků, lidí i zvířat, barev, zvuků, vůní a pocitů. Komentář končil informací: „Je teplá noc, sestoupali jsme balonem na pevnou zem a uložili jsme se ke spánku. Kde to asi jsme? Uvidíme ráno.“

První pomyslný den letu balonem skončil individuálním zamyšlením nad tím, kam by se děti rády ve své fantazii přenesly. Výtvarně vyjadřovaly, jak vypadá místo, kde přistály, co se tam nachází. Navzájem si pak své představy prezentovaly, porovnávaly, komentovaly a diskutovaly o tom, co by mohly společně na takovém místě dělat.

Putování balonem pak bylo na chvíli přerušeno nočním spánkem – přestávkou ve výuce.

Mapování a třídění

1. Vymezení společného úkolu – prozkoumání nového místa
2. Rozdělení rolí – identifikace s konkrétními dovednostmi a zájmy
3. Odvozování pravidel
4. Skupinová práce – práce s odbornými texty, mapou, literaturou, reáliemi; diskuse

Další den fiktivního putování dětí začínal „probuzením“. Byla to příležitost, jak je po přestávce zklidnit tím, že nejdříve ulehly na koberec, aby „dospávaly“ poslední okamžiky, a potom se postupně probouzely podle pokynů. Nejdříve ještě vleže a se zavřenýma očima pomalu rozhýbávaly nohy, potom ruce a hlavu. Podobně pokračovaly i vsedě a posléze vestoje. Nakonec otevřely oči a navzájem si popřály hezký den.

Připomněli jsme si své předcházející úvahy a přání o místě, kam jsme se balonem dostali. Bylo třeba porovnat naše představy se skutečností. Jak to uděláme? Jak byste zjišťovali informace o neznámém místě? Ocitli jste se někdy uprostřed přírody na místě, které jste neznali? Jak jste se tam cítili? Jak jste místo „mapovali“? Co jako posádka balonu budeme muset zjistit? Viditelná fakta zatím vypovídají pouze o tom, že v dohledu nejsou žádní lidé ani stopy jejich života na tomto místě.

Cílem společné diskuse je přivést děti k potřebě zjistit:

- Na jakém místě se nacházíme?
- Co v okolí roste, co z toho je jedlé?
- Co zde žije a jak to zjistíme?
- Jsou zde nějaké stopy života lidí, z jaké doby pochází?

Na děti tedy čekají čtyři typy úkolů:

- práce s mapou, orientace;
- poznávání rostlin, stromů a plodů;
- poznávání divoče žijících zvířat a jejich stop;
- poznávání historie lidské společnosti.

Zadání úkolů:

- Práce s mapou, orientace: Na plánu, který máte k dispozici, se nachází šest orientačních bodů z okolí. Jsou to místa, odkud každý z vás

zaznamenal podobu krajiny. Všechny zapsané údaje je nyní potřeba zakreslit do plánu a vyhodnotit. Dostanete tak celkový obrázek oblasti, kde jste přistáli.

Poznámka 1:

V textu záznamů z pozorování jsou uváděna fakta typu hora, řeka, les, propast, moře. U každého z těchto zjištění je uveden směr, kde se nachází, a přibližná vzdálenost (např. sopečná hora se vypíná směrem východním asi 2 km; vidím řeku, která teče od severu k jihu asi 500 m od mého stanoviště; pobřeží moře směrem západním asi 5 km). Na základě těchto údajů žáci pomocí mapových značek a ve zvoleném měřítku postupně zakreslují podobu krajiny – ostrova. Důležitou informací je tedy viditelnost moře na všech světových stranách.

Poznámka 2:

Ostrov může být i nadále záležitostí pouhé fantazie, a pak na něj můžeme umístit jakékoli rostliny, stromy, zvířata, stopy historie. My jsme pracovali s fakty odpovídajícími podmínkám ostrova ve Středomoří. Všechna další fakta tedy vycházela z reality této části světa.

- **Poznávání rostlin, stromů a plodů:** V prostoru třídy a blízkého okolí jsou umístěny obrázky rostlin, stromů a plodů s označením jejich názvu. Úkolem dětí je tyto obrázky najít a z připravených informačních zdrojů zjistit, kde obvykle rostou a zda mohou být pro člověka užitečné, nebo naopak škodlivé.
- **Poznávání divoce žijících zvířat:** V prostoru třídy a blízkého okolí jsou umístěny obrázky zvířat spolu s jejich názvy. Úkolem dětí je tyto obrázky najít a z připravených informačních zdrojů zjistit, kde obvykle žijí a zda mohou být pro člověka užitečná, nebo naopak nebezpečná.
- **Poznávání historie lidské společnosti:** V prostoru třídy a blízkého okolí jsou umístěny obrázky lidských výrobků (historických pracovních nástrojů, ozdob, nádob, sošek). Úkolem dětí je tyto obrázky najít a zjistit (z připravených informačních zdrojů) odkud a z které doby asi pochází, k čemu sloužily.

Organizace práce skupin:

Před zahájením práce na úkolech jsme vytvořili pracovní týmy, a to na základě osobních vědomostí, dovedností a zájmů, k nimž se žáci sami přihlásili. Seznam obsahoval např.:

- Zním světové strany, orientuji se na mapě, umím číst mapu a sestavovat plánky.
- Umím hledat informace, zajímám se o zvířata.
- Umím hledat informace, zajímám se o rostliny a stromy.
- Umím hledat informace, zajímám se o historii.
- Umím pokládat kontrolní otázky a kontrolovat správnost a přesnost vyjádření.
- Dokážu povzbuzovat a podporovat spolužáky při práci.
- Umím řešit problémy nebo navrhnout jejich řešení.
- Baví mne řešit problémy a hádanky.
- Dokážu zaznamenávat získané informace.
- Dokážu získané informace ilustrovat (zaznamenat výtvarně).
- Dokážu prezentovat práci skupiny.
- Dokážu organizovat práci ve skupině (hlídat čas a pravidla, rozdělovat úkoly).

Každý žák napsal své jméno ke všem předpokladům, které podle svého hodnocení splňuje. Potom všichni společně přemýšleli, jaké předpoklady by měli splňovat členové jednotlivých týmů. Na základě toho by se pak měli dohodnout na složení týmů tak, aby všechny pracovaly úspěšně.

Je potřeba připomenout, že podstatou práce skupin není vzájemné soužití, ale naopak v zájmu nás všech je, aby všichni splnili svůj úkol a cítili se dobře.

Před zahájením samostatné práce skupin jsme ještě dohodli a vyvěsili pravidla týkající se např. prostoru (kde budete pracovat), času (kolik času budete potřebovat ke splnění úkolu), spolupráce a vzájemné podpory (jak se budete podporovat, co si stanovíte, že se smí a nesmí), způsobu zpracování informací (v jaké podobě zdokumentujete informace pro ostatní).

Žáci pak samostatně pracovali ve zvolených skupinách. Organizovali si rozdělení úkolů, hlídali čas, vytvářeli informační plakát k prezentaci zjištěných faktů. Tato část projektu byla plně v režii dětí, které si volily pracovní tempo, podle potřeby zařazovaly přestávky a upravovaly si prostor a ostatní

podmínky tak, jak to práce na úkolu vyžadovala. Vyučující je v této fázi spíše pozorovatelem, konzultantem a poradcem.

V závěru této aktivity se jednotlivé týmy domluvily, jak budou svou práci po krátké přestávce prezentovat.

Řešení

1. Prezentace objevů
2. Společná diskuse – zobecňování a propojování jednotlivých poznatků
3. Reflexe týmové práce

K prezentaci dílčích pracovních výstupů se žáci sesedli na koberec. Před nimi byl v prostoru třídy natažen provázek a na něm umístěny všechny vytvořené informační plakáty. Skupiny s jejich pomocí prezentovaly své objevy.

Zadání k prezentaci znělo: Seznamte ostatní s vašimi objevy a stanovte (s využitím argumentů) svou hypotézu o místě, kde se nacházíme (ukážete toto místo na mapě světa).

Po skončení každé prezentace žáci odpovídali na případné doplňující otázky. Byli upozorněni, aby při tom odlišovali, co je fakt a co jejich názor. Ostatní žáci během prezentace porovnávali nabízené informace se svými vlastními objevy a hledali případné shody a souvislosti.

Jako první prezentovala své závěry skupina, která zjišťovala naši polohu. Díky ní se ostatní dozvěděli, že se nacházíme na ostrově, a hledali na mapě světa, kde všude by to mohlo být. Na mapě podnebných pásů jsme našli základní informace o charakteru podnebí, flóry a fauny těchto oblastí.

Historické stopy lidské činnosti měly charakter staré řecké a krétské kultury. Možnou blízkost těchto dvou zemí potvrzovala i informace o existenci sopky na našem ostrově. Fakta o fauně (vlk, srnka, divoká koza krikri, sokoli, orlí, ledňáčci, škorpióni, cikády, zmije, štíři, tuleň, mořská želva, mořský ježek) a flóry (citronovníky, olivy, opuncie, pistácie, třešně, jabloně, dubové a lipové lesy, alpská květena) podpořila teorii o ostrově ve Středo-zemním moři. Závěr společného bádání tedy zněl: Nacházíme se na některém z malých ostrovů ve Středo-zemním moři, zřejmě v blízkosti Řecka nebo Kréty.

Vyučující se po celou dobu projektu snaží být v roli účastníka výletu (pozorovatele), který dětem pouze nabízí otázky k zamyšlení a kontrole jejich vlastních řešení a postupů. Ani rozhodnutí o identifikaci místa tedy vyučující nehodnotí způsobem „správně“ nebo „nesprávně“ v porovnání s vlastním záměrem, ale pouze v porovnání s logickou argumentací žáků a fakty, která mají k dispozici.

Po skončení prezentací jsme pokračovali krátkým ohlédnutím za samostatnou prací skupin. Děti se vyjadřovaly k tomu, jak se jim pracovalo, jak postupovaly, s jakými problémy a jak se vypořádávaly, kdo komu pomohl, co jim překáželo nebo vadilo, jakou měrou se každý z nich zapojil do řešení úkolu. Reflektujeme také respektování pravidel a formulujeme pravidla, která nám chyběla (např. hlasitost komunikace by měla odpovídat doslechu do jednoho metru; informační materiály se vrací do společného informačního centra, aby mohly sloužit dalším žákům; nehodnotím člověka, ale jeho konkrétní jednání nebo práci).

Na závěr reflexe jsme si ještě zahráli hru „Čestné místo“ (viz projekt Matematika ve starověku).

Už jsme se tedy dozvěděli, kam nás balon pomocí naší fantazie zanesl, taky bychom si teď jako správní cestovatelé měli udělat poznámky, abychom měli doma o čem vyprávět. Děti dostaly za úkol napsat každý svou osobní stránku do deníku cestovatele, kam zaznamenaly informace nejen o navštíveném místě, ale také o svých prožitcích a pocitech, úspěších a problémech a o svých kamarádech.

Před zpáteční cestou balonem bychom se měli ještě posilnit. V balonu byly uloženy nějaké sušenky a voda, konkrétně 6 lahví vody o objemu 0,75 l a 33 sušenek. Množství jídla i pití bylo záměrně vybráno tak, aby žáci byli nuceni přemýšlet o možnostech a způsobech spravedlivého rozdělení.

Děti měly k dispozici malé plastické kalíšky na rozlívání vody a ubrousky na pokládání sušenek a o jídlo se rozdělily na základě dvou pravidel:

- každému stejným dílem;
- nejdříve společně vymyslet a schválit způsob dělení, potom teprve dělení provádět.

Čeká nás tedy návrat zpět. Kterým směrem poletíme? Jak bude vypadat krajina pod námi? Děti opět zasedly na koberec pod zavěšený balon, tentokrát s mapou Evropy. Vyučující v roli navigátora hlásil, kterým směrem

balon letí. Podle těchto informací děti odhadovaly, nad kterým státem letí a jakou krajinu tam mohou vidět.

Produkt projektu

1. Sestavování třídních pravidel
2. Diskuse o výhodách pravidel, jejich podepsání

Skončila naše hra s fantazií, pobyt na ostrově, naše putování balonem. Co nám to přineslo? Připomínáme si fakta i prožitky. Jakými pravidly a zákony se řídí život na ostrově? Jaká pravidla jsme používali my? Která z nich se osvědčila a která naopak neosvědčila? Čeho se pravidla týkala? Co se vám líbilo a co naopak nelíbilo? Jaká jiná pravidla jste postrádali?

Ostrov, to je také skupina lidí, kteří společně sdílí prostor, čas, podmínky, potřebují se... Podobně tomu je i v jiných skupinách – rodina, třída, škola, město...

Dají se pravidla, podle nichž jste se řídili při putování balonem, použít i pro každodenní život ve třídě? Je třeba k nim něco přidat?

Společně jsme diskutovali o pravidlech, která nám mohou pomoci být úspěšní a spokojení. Některá původní znění pravidel jsme upravili, připsali jsme i zcela nová, jejichž význam jsme si vysvětlili.

Souhrn pravidel, na nichž se žáci nakonec dohodli a která jako vyjádření souhlasu všichni potvrdili svým podpisem, vypadal takto:

- Oslovujeme se křestním jménem, jeho upravenou podobu používáme jen se souhlasem dotyčného.
- Sdělujeme si a vzájemně respektujeme své pocity.
- Vyjadřujeme a vysvětlujeme své názory, respektujeme názory ostatních.
- Nasloucháme si, dodržujeme pravidlo jediného řečníka.
- Při společné práci používáme dohodnuté signály (ztišení za účelem promluvy, zvonek tři minuty před vypršením dohodnutého času).
- Podporujeme se navzájem, snažíme se o společná vítězství.
- Ctíme zásadu, že každý z nás je něčím jedinečný a nenahraditelný.
- Vycházíme z toho, že každý problém je řešitelný.

Pravidla jsme připevnili k obrázku balonu, který nám ve třídě zůstal po celý rok jako připomínka společného prožitku. Obraceli jsme se pak na ně při řešení různých problémů s očekáváním, že najdeme odpověď na otázku: Proč k problému došlo? Jaké pravidlo bylo porušeno? Jaké pravidlo je třeba si připomenout?

Reflexe

Zhodnocení osobního přínosu projektu

Závěr projektu se opět odehrál v komunitním kruhu, kde koloval malý oblázek jako symbol ostrova. Každý, kdo zrovna držel kámen v ruce, sdělil ostatním svůj osobní významný zážitek (zkušenost, pocit, vědomost), který si z projektu odnáší.

Každý žák dostal na památku jeden oblázek, který mu měl společný výlet připomínat.

Příloha: Vybavení do balonu

Věci	Potraviny
mapa	litrové lahve s vodou
buzola	jablka
nůž	čokoláda
Morseova abeceda	chléb
peníze	rýže
mobil	mouka
radistická vysílačka	těstoviny
nepromokavá plachta	sušenky
poznámkový blok	melouny
zápalky	alkohol
světlice	brambory
baterka	cukr
tužka	sůl

Cítíte se v obci bezpečně?

Anotace

Cítíte se v obci bezpečně? Tuto otázku si položili žáci osmé třídy, když se zamýšleli nad problémy ve své obci, a následně tak nazvali svůj projekt.

Stěžejním vyučovacím předmětem pro realizaci projektu se stala občanská a rodinná výchova. Na projektu ale žáci podle potřeby pracovali i s dalšími učiteli v hodinách matematiky, českého jazyka, výtvarné výchovy, a především ve svém volném čase.

V tomto projektu je důležitá role učitele. Učitel je v projektovém vyučování garantem metody, pozorovatelem, koordinátorem a v tomto případě také oponentem, který dává dětem zpětnou vazbu a umožňuje jim promýšlet svá rozhodnutí v širokých souvislostech. Učí tím děti argumentovat a připravuje je na možné situace spojené s obhajobou vlastních názorů a postojů, s veřejnou prezentací.

Forma realizace	dlouhodobý projekt
Doporučený ročník	6.–9. ročník ZŠ
Časový rámec	3 měsíce
Vzdělávací oblasti	Člověk a společnost Jazyk a jazyková komunikace Informační a komunikační technologie Člověk a zdraví
Průřezová témata	Výchova demokratického občana Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova
Cíle (očekávané výstupy)	Žák: <ul style="list-style-type: none"> odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru; v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingvistických prostředků řeči;

<p>Cíle (očekávané výstupy)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásady komunikace a pravidla dialogu; využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát; uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel; • uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případně neshody nebo konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem; posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při řešení problému; orientuje se v uspořádání státní správy a samosprávy; rozlišuje, z jakých zdrojů pocházejí příjmy státu a do jakých oblastí stát směřuje své výdaje; objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů; přiměřeně uplatňuje svá práva a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod; • posoudí různé způsoby chování lidí z hlediska odpovědnosti za vlastní zdraví i zdraví druhých a vyvozuje z nich osobní odpovědnost ve prospěch aktivní podpory zdraví; usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví; vyjádří vlastní názor k problematice zdraví a diskutuje o něm v kruhu vrstevníků; • používá informace z různých informačních zdrojů a vyhodnocuje jednoduché vztahy mezi údaji; zpracuje a prezentuje na uživatelské úrovni informace v textové, grafické a multimediální podobě.
--	--

Motivace

1. Pochopení pojmů
2. Stanovení východiska projektu

V souvislosti s aktuálními událostmi ve veřejném životě obce, regionu a státu si žáci nejdříve vyjasňovali své chápání pojmů politika a politikaření. Cílem bylo definovat rozdíl ve významu těchto dvou slov a ujasnit si jej pomocí konkrétních příkladů.

Připomněli jsme si rovněž význam slova demokracie, občan a aktivní občanství. Jako důležité východisko pro další práci jsme formulovali tvrzení: „Každý občan má právo vyjádřit svůj názor a pokusit se ovlivnit rozhodnutí, která o problémech v obci činí lidé na příslušných úřadech.“

Tím jsme konkretizovali představu aktivního občana, který je znalý svých práv a používá je, a rozhodli jsme se, že si takovou roli vyzkoušíme.

Mapování, třídění

1. Prezentace a výběr problému
2. Ověřování základních tvrzení – práce s různými informačními zdroji, sledování a statistické vyhodnocení frekvence vozidel, organizování ankety, modelové situace

Žáci měli nejdříve za úkol vytipovat skutečný problém ve svém okolí, který považují za důležitý. O tomto problému přemýšleli tak, aby dokázali říct, proč je důležitý a koho se dotýká. Informace, které zjistili, prezentovali ostatním spolužákům. Pracovat při tom mohli ve skupinách i individuálně. Prezentované problémy byly posuzovány podle toho, zda:

- se problémem dotýká více lidí;
- je řešení problému uskutečnitelné;
- jsme schopni problém zmapovat a porozumět mu.

Naším společným cílem bylo vybrat jediný problém, kterým se následně bude zabývat celá třída. O jeho konečném výběru jsme rozhodli hlasováním.

Touto cestou si děti zvolily téma – bezpečnost v obci, konkrétně podmíněnou chybějícími chodníky. Roli ve výběru tohoto tématu hrála určitě skutečnost, že všechny děti cestou do školy používaly velmi rušnou silnici, podél níž nejsou zbudovány chodníky.

Vstupní argumenty, které žáci uváděli na podporu řešení tohoto problému, zněly:

- v obci je velká frekvence aut, především nákladních;
- silnice jsou úzké;
- v obci došlo k řadě nehod.

Vybudovat chodníky v obci je záležitost finančně náročná, proto první opponentní otázka učitelky zněla: Proč by se podle vás měl obecní úřad zabývat chodníky, když teď zrovna staví školu, a navíc finanční rozpočet na toto období je už naplánován?

Děti zjistily, že ve volebním programu strany, která v obci v posledních volbách zvítězila, je zmínka i o chodnících, a jako další argument uváděly, že i když se chodníky nebudou stavět v tomto roce, je důležité, aby se o jejich důležitosti mluvilo a jejich vybudování se naplánovalo do příštího období.

K tomu, abychom svůj návrh mohli prosadit, je potřeba se v něm nejdříve dostatečně zorientovat a porozumět mu, získat dostatek věcných informací a argumentů. Co všechno potřebujeme vědět? Bylo nutné stanovit klíčové otázky a rozhodnout se, prostřednictvím kterých informačních zdrojů a jak můžeme získat věrohodné odpovědi.

Cílem bylo shromáždit dostatek podkladů, abychom mohli daný problém představit veřejně, abychom dokázali ilustrovat jeho různá řešení i náš konkrétní návrh.

Ke každému tvrzení nebo názoru žáků nabídla učitelka pohled z jiné strany, věcnou oponenturu.

Příklad:

Tvrzení žáků: V obci je velká frekvence aut, především nákladních.

Otázka učitelky: Jak to víte, jak to můžete dokázat?

Děti se rozhodly, že budou sledovat frekvenci aut v obci, a na základě společné diskuse došly i k pravidlům pro toto měření.

1. organizace:

- měření bude probíhat od 6.30 do 15.30 hodin ve středu a v pátek;
- rozdělení služeb (střídání po hodině);
- zápis do tabulek připravených na počítači.

2. měřit budeme:

- počet osobních a nákladních aut;
- kolik aut celkem projede obcí během pracovní doby.

3. vyhodnotíme:

- kolik osobních aut a kolik nákladních aut průměrně projede obcí za hodinu;
- porovnáme páteční provoz se středečním provozem;
- zakreslíme provoz aut v jednotlivých úsecích dne (graf);
- porovnáme počet nákladních a osobních aut (kruhový graf).

Děti provedly šetření, zpracovaly grafy a dospěly k závěru, že frekvence aut v jejich obci je vysoká. Otázka učitelky tedy zněla: „Na základě čeho si myslíte, že je frekvence vysoká? Třeba je to stejná situace všude.“

Děti dospěly k názoru, že výsledky měření srovnají s údaji z jiných, podobně velkých obcí. Napsaly proto dopis žákům několika vybraných obcí a ti pro ně zpracovali obdobná měření. Tyto informace dětem potvrdily, že frekvence vozidel v obci je ve srovnání s podobnými obcemi vysoká.

Tvrzení žáků: Silnice jsou úzké, v obci je proto hodně nehod.

Otázka učitelky: Na základě čeho vám to lidé uvěří?

Děti si vyhledaly *Statistické ročenky České republiky* a sledovaly počty nehod v jednotlivých okresech. Zároveň požádaly obecního kronikáře, aby jim ukázal články z novin o nehodách v obci. Pro úplnost ještě pořídily fotodokumentaci některých míst. Fotografie dokazovaly, že když se na daném místě mĕjejí dvě auta, už tam nezbyvá místo pro chodce.

Děti si tedy dokázaly obhájit výběr svého problému a získaly základní argumentaci. Otázka učitelky proto v tuto chvíli zněla: Víte, co si o tomto problému myslí ostatní lidé v obci?

Aby získaly odpověď i na tuto otázku, vymyslely děti anketu, v níž občanům nejdříve vysvětlily, čím se zabývají, a pak je požádaly o odpovědi na tyto otázky:

- Je pro vás důležitý problém chybějících chodníků v obci? Proč?
- Jaký způsob pro řešení chybějících chodníků navrhuje?
- Máte jiný nápad pro zlepšení bezpečnosti chodců v obci?

Při přípravě veřejné ankety si žáci nejdříve přehrávali modelové situace, k nimž může při realizaci dojít. Cílem bylo připravit se na jednání s lidmi, získat dovednosti v navazování kontaktu a podchycení zájmu lidí a jejich důvěry. Museli také vyřešit organizaci svého veřejného průzkumu. Bylo třeba nejen vytvořit anketní lístky, ale také si podle plánu obce rozdělit, kdo kam anketní lístky zanesou.

Děti zjistily, že žádná podobná akce v obci dosud nebyla organizována. Vysvětlovalo se tím počáteční nedůvěřivé chování oslovených občanů. Mnozí z nich však naštěstí byli vstřícní, a tak se od nich děti dozvěděly řadu nápadů a námětů souvisejících s bezpečností v obci. V anketě se objevily např. tyto názory:

- Obec by měla odkoupit pozemky a vybudovat chodníky, do práce by se měli zapojit občané.
- Uvítali bychom retardéry na silnici přes náves.
- Měl by se vybudovat silniční obchvat (jednou už byl navrhován).
- V obci by se měly umístit dopravní značky pro snížení rychlosti.

Děti se tedy díky anketě seznámily s dalšími možnými řešeními problému bezpečnosti chodců. Rozhodli se, že budou zvažovat reálnost všech návrhů:

- vybudování chodníků;
- vybudování silničního obchvatu;
- technická opatření ke snížení rychlosti projíždějících vozidel (značky, retardér).

Bylo však třeba návrhy podrobněji prozkoumat, popsat a zdokumentovat.

Řešení

Děti se rozdělily do třech pracovních týmů a každý tým zkoumal jedno z navržených řešení.

1. tým – chodníky:

Úkolem tohoto týmu bylo navrhnout, kde a jak by v obci měly být vybudovány chodníky. Některé návrhy se objevily už ve veřejné anketě, ostatní děti odvozovaly z plánu obce a ze znalosti provozu v obci. Mohly se při tom znovu radit s rodiči, odborníky, řidiči i chodci, s občany obce. K informačním zdrojům, které používaly, patřily i historické fotografie obce, letecký snímek a katastrální mapy.

Výsledný návrh chodníků děti zakreslily do plánu obce a opatřily jej argumentací.

2. tým – silniční obchvat:

V této skupině pracovali i tři chlápci, jejichž otcové jsou řidiči kamionů, a tak s nimi vše konzultovali. Děti zjistily původní plán silničního obchvatu obce a zakreslily jej do mapy. Pídily se také po jiných městech, kde je dopravní situace řešena tímto způsobem. Dostaly tip na město Chrudim. Děti napsaly dopis řediteli tamější základní školy a požádaly ho o spolu-

práci. Získaly tak plán města s vyznačením silnice, kterou se prozatím řeší průjezd městem. Obchvat města se právě připravoval. Děti si tak udělaly reálnou představu o tom, jak je možné odklon dopravy řešit.

Pro svůj návrh obchvatu si připravily faktickou argumentaci.

3. tým – dopravní značky a retardér:

Děti zjišťovaly, kdo rozhoduje o instalaci dopravních značek. Zjistily, že je má v kompetenci dopravní policie. Jednáním s jejich zástupcem se dozvěděly, že policie většinou nezvládá provádět kontrolu dodržování snížené rychlosti. Druhé řešení – retardér – odborníci zamítli.

Děti sledovaly dopravní relace v televizi, zprávy o dopravních nehodách v tisku, organizovaly vlastní pozorování, na jehož základě usoudily, že samotné snížení rychlosti obvykle nestačí, protože řidiči nedodrží povolenou rychlost.

Závěr této skupiny tedy zněl: Pomocí dopravních značek je možné bezpečnost v obci posílit, ale je to řešení nedostatečné.

V této fázi už žáci uměli:

- prezentovat vybraný problém;
- ilustrovat různá řešení problému;
- představit konkrétní řešení, které si vybraly.

Během práce na projektu děti zjišťovaly, jak je organizována samospráva v obci a na koho se mohou jako občané obrátit s žádostí o řešení konkrétního problému. Aby mohly zvolený problém také dostatečně vysvětlit a doložit, bylo třeba zhotovit jeho názornou dokumentaci, která by jim zároveň pomohla při ústní veřejné prezentaci.

Děti se rozdělily do čtyř pracovních skupin a každá skupina vytvářela jednu část prezentačního portfolia.

První skupina měla za úkol představit problém, jehož řešením se žáci v projektu zabývali. Opírali se o tato klíčová sdělení: V obci je velká frekvence aut. Silnice jsou úzké. Chybějí zde chodníky.

Portfolio skupina doplnila:

- ukázkou ankety, jejími výsledky;
- fotografiemi nebezpečných míst;
- grafy frekvence aut;

- volebním programem;
- tabulkou nehodovosti.

Druhá skupina měla ilustrovat, kdo a jak v současné době řeší otázku bezpečnosti chodců. Použili k tomu tato sdělení: V obci se smí jezdit maximální rychlostí 50 km/hod. Dopravní policie občas kontroluje projíždějící auta a dodržování dopravních předpisů. Byl postaven provizorní chodník při cestě z obce na okresní silnici. Obecní úřad nechal na návsi vybudovat přechod pro chodce.

K ilustraci těchto sdělení posloužily opět fotografie, ale i novinové články a statistické výsledky porušování dopravních předpisů a počtu nehod.

Třetí skupina odpovídala za představení konkrétního řešení problému, na němž se všichni dohodli. Zpracovávali tedy informace, argumentaci i dokumentaci k těmto návrhům:

- vybudovat nové chodníky alespoň v nebezpečných úsecích používaných školáky;
- žádat o odklonění kamionové dopravy;
- žádat o snížení povolené rychlosti v centru obce.

Čtvrtá skupina měla představit plán provedení tohoto řešení – jaké kroky třída zatím podnikla a co dalšího je potřeba udělat.

Produkt projektu

-
1. Veřejná prezentace problému a navrhovaného řešení
 2. Sledování a vyhodnocování realizace požadovaného řešení
-

Děti dokončily svou práci a mohly svůj projekt představit publiku – lidem z obce, ale především zastupitelům orgánů, které jsou odpovědné za řešení tohoto problému.

Při přípravě na tuto akci se žáci opět zdokonalovali v dovednosti argumentovat, obhajovat svůj názor, znát občanská a dětská práva a volební program obce, ale také umět napsat úřední dopis, telefonovat, dohodnout setkání a zorganizovat jeho přípravu.

Vyplatilo se i „trénování“ v modelových situacích setkání s oponenty. Děti tak nebyly zaskočeny např. argumentem, že obec v současné době nemá na vybudování chodníků finance. Naším cílem bylo o této problematice diskutovat, přemýšlet o řešení a dosáhnout alespoň plánování výstavby chodníků v dalším volebním období. Žáky nezaskočilo ani mylné tvrzení, že děti ještě nejsou občany, a nemají se tudíž plést do věcí veřejných. Tvrdou zkouškou připravenosti dětí byly reakce některých zastupitelů obce, kteří se cítili dotčeni a aktivitu dětí chápali jako útok na sebe a své kompetence. Tato situace ale nakonec posloužila k otevření skutečné veřejné diskuse, a to i na téma aktuálního stavu otevřené komunikace a demokracie v obci.

Výsledkem jednání bylo veřejné ocenění dětí za občanskou aktivitu a příslib jednání o jejich návrhu.

Chodníky byly v obci vybudovány současně s dostavbou nové školy za necelé dva roky po skončení projektu.

Reflexe

Své zkušenosti, poznatky a prožitky žáci průběžně reflektovali při společných diskusích. V závěrečném hodnocení zaznívaly názory:

- Myslela jsem, že to bude jednodušší, domluvit se s lidmi a něco prosadit.
- Stálo to za to, i když mi nebylo vždycky do smíchu.
- Chci se stát starostkou v naší obci.
- Rodiče na mě byli pyšní, sami se neodvážjí veřejně vystupovat.
- Bylo fajn, že nás lidi brali vážně.
- Poznal jsem, co si lidi myslí a že jsou hodně různí.
- Pochopil jsem, co je veřejná politika.
- Naučili jsme se spolupracovat s ostatními spolužáky i učiteli.
- Naučili jsme se argumentovat a odlišovat fakta od názorů.
- Učila jsem se od ostatních a z vlastních chyb.
- Při projektu jsem učil sebe i druhé – spolužáky, občany, pana starostu.

Reflexe autorky a realizátorky projektu:

Chci, aby dětem občanská výchova pomáhala v nalezení rovnováhy svých životních rolí. Role občana je jednou z těch celoživotních, a tudíž velmi podstatných. Vždy jsme o tom s žáky hodně diskutovali a zjišťovali různé

informace, v projektu jsme však dostali příležitost si tuto roli opravdu prožít. Okusit její příjemné i méně příjemné stránky. Nejen děti, ale i já, jejich učitelka. V konkrétních situacích projektu jsem rovněž měla svobodnou volbu – zachovat se jako občan znající a uplatňující svá práva, nebo volit cestu na první pohled možná jednodušší, pohodlnější a bezpečnější. Jsem skutečně ráda, že jsem měla možnost takové konfrontace. Neumím si představit, že bych učila své žáky aktivnímu občanství a společně s nimi nepodstupovala i „rizika“ s tím spojená.

Výchova láskou

Anotace

Je možné vychovávat bez pohlavků? K této otázce přivede žáky diskuse o konkrétní problematice výchovné situaci. Projekt jim dává příležitost hledat na tuto otázku odpověď. Nejdříve je nutné poznat, jaké chování je pro dítě určitého věku přirozené, co od něj můžeme nebo nemůžeme očekávat a co očekává dítě od svého okolí. Žáci postupně vyhledávají a zpracovávají informace z různých odborných zdrojů, ale také ze svého vlastního života. Projekt předpokládá důsledné propojování teorie z oblasti biologie dítěte, historického vývoje rodiny, pravidel mezilidských vztahů, lidských práv, práv dítěte aj. s praktickými aktivitami, autentickými prožitky, řešením reálných situací a jejich následnou reflexí.

Výsledkem této dlouhodobé práce je Inspiromat pro budoucí maminky a táty – společné textové zpracování získaných poznatků do podoby informačního letáku, který se stane vlastnictvím každého ze zúčastněných žáků. Osobní součástí Inspiromatu je fotografické leporelo a Dopis mému budoucímu dítěti.

Forma realizace	dlouhodobý projekt
Doporučený ročník	7.–9. ročník ZŠ
Časový rámec	3 měsíce
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> • Člověk a společnost • Jazyk a jazyková komunikace • Informační a komunikační technologie • Člověk a zdraví • Člověk a příroda
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> • Osobnostní a sociální výchova • Mediální výchova • Výchova demokratického občana
Cíle (očekávané výstupy)	<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vyjmenuje a charakterizuje jednotlivá období vývoje dítěte po stránce fyzické, psychické a citové, najde souvislosti mezi vyvojem období dítěte a jeho chováním; • rozpozná situace ohrožující fyzické, psychické a citové zdraví dítěte, jeho práva a lidskou důstojnost; specifikuje pojmy porušování práv dítěte, zanedbání péče o dítě, týrání dětí; zaujme odmítavý a kritický přístup k týrání dětí. • zaujme tolerantní přístup k odlišnostem a individuálním možnostem dítěte; • orientuje se v systému organizované péče o děti a jejich ochraně (instituce, nadace, linky SOS); • rozlišuje kvalitu a důvěryhodnost informačních zdrojů, orientuje se v nich; identifikuje prostředky mediální manipulace; • zaujímá odmítavý postoj k manipulaci, šikaně, citovému vydírání a podobným negativním projevům v mezilidských vztazích; • zjistí a dokumentuje svůj osobní vývoj – fyzické, psychické i citové proměny od svého narození do současnosti; • získané poznatky využije při skutečné práci s dětmi; odpovědně zvažuje svá rozhodnutí, pomáhá a spravedlivě chrání bez očekávání zásluh nebo odměny; vypracuje písemnou reflexi; • přijímá a respektuje mravní normy, vysvětlí jejich význam, aplikuje je při řešení reálných situací, zaujímá postoj s respektováním psaných i nepsaných norem.

Motivace, mapování a třídění

Pro dlouhodobé projekty je významné jejich dobré nastartování. Je třeba nabídnout dětem silný prožitek (skutečný problém, konfrontaci názorů, výzvu), který je bude motivovat k dlouhodobé systematické práci, hledání odpovědí, vytrvalosti a soustavnosti. K tomu je samozřejmě potřeba dostatek času. Z toho důvodu jsme i tentokrát začínali formou jednodenního projektu. Jeho záměrem bylo vyvolat zájem žáků, najít propojení s jejich osobním životem, nastolit řadu provokujících otázek a naplánovat si, jak budeme postupovat při jejich řešení.

Postup:

1. Práce s příběhem „Svobodná výchova“ – diskuse, analýza, dramatizace, hledání alternativních řešení
2. Mapování problematiky trestů – vyjádření postoje k danému tvrzení, argumentace
3. Práce s příběhy týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí – analýza, hledání souvislosti jevů (příčiny a důsledky), vyjasňování pojmů, legislativní a etické normy

Hned v úvodu jsem nabídla žákům historku z pražské tramvaje, jak ji popsala reportérka známého deníku. Příběh vyprávěla z role pozorovatelky asi takto:

„Kousek ode mne seděla mladá maminka s chlapečkem předškolního věku. Dívala se z okna. Nekomunikovali spolu. Dítě se nudilo, a tak po chvíli začalo nožičkami narážet do sedadla před sebou. Na něm seděla starší paní. Chvilí nepříjemné rány do svého sedadla trpělivě snášela, pak se obrátila a významným pohledem dala chlapci najevo, že se jí to nelíbí. Nic se ale nezměnilo. Paní se tedy obrátila směrem na mladou maminku a požádala, aby svému synovi domluvila. Maminka však odpověděla: ‚Já své dítě neomezuji, já ho vychovávám svobodně.‘ V tu chvíli se do debaty vložil mladík, který stál nad nimi: ‚Mě taky vychovávali svobodně,‘ řekl a přilepil uzaslé mamince na čelo žvýkačku, kterou do té doby převaloval v ústech.“

Článek se jmenoval „Svobodná výchova“ a odstartoval naši diskusi na téma svoboda, svobodné chování a výchova ke svobodě. Žáci uváděli řadu příkladů ze svého osobního života. Většina z nich navazovala na diskutovaný příběh a týkala se skutečných konfliktů nebo nedorozumění s jinými

děti. Snažili jsme se nacházet souvislosti mezi pojmy, které zaznívaly (drzost, provokace, rozmazlenost, záludnost, přetvářka apod).

K původnímu příběhu jsme se vrátili prostřednictvím otázek:

- Co si myslíte o chování jednotlivých postav z příběhu?
- Proč tak postavy jednaly?

Dohodli jsme se na platnosti tvrzení, že každý jev má své příčiny a důsledky. Z pohledu tohoto tvrzení pak žáci měli za úkol analyzovat příběh o svobodné výchově. Rozepsali jej do krátkých vět, v nichž popisovali činnost konkrétní osoby (maminka se dívá z okna, dítě se nudí, žena pohledem napomíná apod.). Rozdělili si jednotlivé role a pomocí empatie nebo zkušenosti odvozovali příčinu tohoto chování. Tu pak zformulovali do přímé řeči dotyčné osoby (její vnitřní hlas) a celou scénku zahráli.

Vypadala např. takto: „Co musím dneska ještě nakoupit?“ přemýšlela maminka a dívala se z okna. „Nikdo si se mnou nepovídá, nic nemůžu dělat...“ přemýšlel v duchu chlapec a nudil se. Vývoj celé situace pak žáci zaznamenali v řetězci jevů – příčin a důsledků.

Nabízely se další otázky:

- Jak by se dala tato situace řešit jinak?
- Jak byste ji řešili vy?
- Jak by ji asi řešili vaši rodiče? Jak jste byli vychováni vy?
- Jak chcete v budoucnosti vychovávat své děti?

Tyto otázky posunuly naši diskusi k ještě většímu zosobnění problému. Většinou zaznívala dosti jednoznačná tvrzení o potřebě výchovy „tvrdou rukou“ ke kázni a poslušnosti. Navrhovaná alternativní řešení příběhu z tramvaje dost často obsahovala i použití přiměřeného fyzického trestu, využití fyzické i psychické převahy dospělého.

Začali jsme tedy mapovat vztah, názor a zkušenosti žáků z oblasti výchovných trestů. Opět jsme pracovali s modelovými situacemi, přehráváním scének, reflexí skutečných zážitků. Překvapilo mne, s jakou tolerancí k používání fyzických trestů, omezování svobody a odnímání základních jistot jako výchovného prostředku jsem se u žáků setkala. Své postoje prezentovali především prostřednictvím aktivity, při níž se měli rozhodnout o souhlasu nebo nesouhlasu s nabízeným tvrzením. Byla to např. tvrzení „když dítě pláče, je potřeba jej utišit“, „malému dítěti nemá cenu něco vysvětlovat, musí jen poslouchat“, „s pochvalou se musí šetřit“. V této fázi

jsem záměrně volila výchovné situace týkající se mladších dětí. Mezi nabízenými tvrzeními se poprvé objevila i věta: „Myslím si, že je možné vychovávat bez pohlavků.“ Tato věta strhla velmi živou diskusi, v níž zaznívaly i obavy z toho, že takto bychom dítě rozmazlovali a bylo by pak nevychované, „přerostlo by rodičům přes hlavu“.

I když se do řady těchto postojů jistě promítalo i přirozené pubertální siláctví a obavy z případného projevu „slabošství“, názory dětí mne překvapily.

Snažila jsem se jim tedy nabídnout hledání mantinelů jejich vlastní tolerance k razantním výchovným prostředkům. Posloužily nám k tomu příběhy týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí. V takto extrémní podobě žáci násilí samozřejmě odsuzovali. Kde tedy začíná chování nepřijatelné, nezákonné a nežádoucí? Kde začíná násilí? Co z fyzických trestů a nátlaku považujete za „přiměřené“ a co už nikoli? Co z projevů dítěte je přirozené jeho věku a co je neposlušnost či nekázeň?

Opět jsme sáhli do svých vlastních zkušeností. Hovořili jsme o osobních pocitech ze situace spojené s násilím a nesvobodou:

- Kdy jste se necítili svobodně?
- Jaké pocity máte spojené s fyzickým trestem?
- Měli jste někdy pocit nespravedlivého nebo nepřiměřeného trestu?
- Jaké jiné řešení svého výchovného problému byste uvítali?

Na závěr jsem se opět vrátila k otázkám:

- Je možné vychovávat bez pohlavků?
- Jak taková výchova vypadá?
- Co k ní potřebuji vědět, znát?
- Jaké chování je „normální“ v jednotlivých obdobích života dítěte?
- Co dítě určitého věku umí, potřebuje, očekává?

Na všechny tyto otázky jsme chtěli postupně najít fundovanou odpověď.

Řešení, prezentace

Etapě řešení projektu jsme pak pravidelně věnovali především výuku rodné a občanské výchovy. V širších souvislostech jsme se postupně dotýkali témat lidská práva a práva dítěte, péče o dítě, výchova v různých obdobích života dítěte; smysl lidského života; dobro a zlo; věrnost, vzájemnost,

starostlivost; přátelství, láska, manželství, rodičovství; současné metody antikoncepce, těhotenství; tolerance, odlišnosti; lidské tělo a duše, lidský život jako dar.

Řada nastolených problémů se však dotýkala i témat z oboru přírodopisu, dějepisu, informatiky a výtvarné výchovy, a tak je žáci průběžně konzultovali s učiteli těchto vyučovacích předmětů. Jednalo se např. o témata:

- přírodopis – obecné zákonitosti a specifické znaky vývoje lidského jedince v jednotlivých obdobích života, chování lidí, co škodí lidskému organismu;
- český jazyk – popis postavy, charakteristika člověka, vypravování;
- dějepis – historie vývoje rodiny a práv dítěte;
- výchova ke zdraví – zdravý životní styl, odpovědnost rodiny za zdravý vývoj dítěte, zásady správné výživy, hygiena, režim dne, odpočinek a spánek, seberealizace, prevence úrazů a nemocí, závislosti;
- výtvarná výchova – dítě očima umělce, vývoj výtvarného vyjadřování;
- osobnostně sociální výchova – asertivní práva, empatické fráze, vyjádření pocitů, klasifikace pocitů, ukazatele manipulace, šikany a netolerance;
- mediální výchova – vedení a záznam rozhovoru, zpracování mediálních sdělení, výběr informačních zdrojů, rozpoznání mediální manipulace.

Postup:

1. Ve výuce občanské a rodinné výchovy – stanovení otázek, informačních zdrojů, způsobu zjišťování odpovědí, organizace práce skupin nebo jednotlivců, prezentace zjištěných poznatků, diskuse, zobecňování, zařazování do dokumentační složky projektu.
2. Ve výuce ostatních předmětů – společné nebo individuální řešení dané otázky pomocí nabídnutých informačních zdrojů.
3. Mimo výuku – rozhovory, vyhledávání v tisku, návštěva knihovny, čtení textů, vyhledávání v rodinných archivech, sledování vhodných televizních pořadů souvisejících s výchovou dětí.
4. Stáže ve výuce – přípravný pohovor, osobní příprava, reflexe s učitelkou 1. třídy, písemná zpráva a její prezentace ve výuce občanské a rodinné výchovy.

K získání odpovědí na některé otázky jsme potřebovali navázat kontakt s externími odborníky z řad dětských lékařů, policistů, pracovníků různých institucí péče o dítě, učitelkami mateřských škol a porodníky. Mnohé dotazy žáci pokládali také lidem ze svého nejbližšího rodinného prostředí. Zjišťovali okolnosti svého vlastního narození, např. jak dlouho trval porod, kdo rozhodl o křestním jménu, jak vypadali po narození, jaké prodělali nemoci nebo úrazy, jaké nosili oblečení, jak se chovali, s čím si nejraději hráli, jaké dělali pokroky ve fyzickém i psychickém vývoji, jaké se tradují rodinné historky z jejich dětství. Postupovali jsme při tom systematicky od období prenatalního přes období novorozence, kojence, batolete, dítěte předškolního věku až k období mladšího a staršího věku školního. K osobním prezentacím žáci nosili drobné vzpomínkové předměty ze svého raného dětství a fotografie. Z nich si pak vytvořili fotografické leporelo dokumentující jednotlivé etapy jejich dětství.

Pro každé období hledali charakteristiku psychického, citového a fyzického vývoje dítěte. V návaznosti na to zjišťovali:

- chování dítěte typické pro daný věk;
- doporučené výchovné postupy;
- způsoby a zásady prevence dětských úrazů či nemocí;
- vhodné odměny a tresty;
- obecné výchovné zásady.

Potřebné informace čerpali z vlastního života (rozhovory s rodiči a příbuznými), od různých odborníků a z odborných textů, především z publikace *Jak vychovávat bez pohlavků* (Česká společnost na ochranu dětí, Fortuna 1996).

Mnohým aktivitám v této části projektu žáci věnovali i svůj volný čas.

Zvláštní význam měly celodenní praktické „stáže“ ve výuce žáků 1. ročníku. Ty měly prokázat, jak žáci dovedou převést získané poznatky do reálných situací a pracovat s nimi. Na stáže se přihlašovali vždy ve trojici. Vybrat si mohli z termínů, které byly stanoveny s ohledem na jejich aktuální výuku i na výukový program prvňáčků. Úkolem stážistů bylo absolvovat nejdříve pracovní poradou s třídní učitelkou 1. ročníku, aby tak získali nejen informace o chystané výuce, ale také konkrétní úkoly, rady a doporučení pro práci asistentů ve výuce. Podobným způsobem absolvovali i pohovor po skončení výuky. Ze své práce pak sepsali podrobnou reflexi,

kteřou prezentovali svým spolužákům při občanské a rodinné výchově. Zaměřovali se při ní na:

- popis situací, které řešili;
- popis situací řešených učitelkou;
- ověřování informací o charakteristice dítěte mladšího školního věku;
- porovnání se svými osobními prožitky a zkušenostmi z tohoto období.

Cílem této etapy projektu bylo nashromáždit co nejvíce informací, které nám umožní najít odpověď na otázku, jak by měla vypadat správná výchova dítěte, zda a jak je možné vychovávat takzvaně bez pohlavků. Pro každé z vývojových období dítěte žáci hledali typické výchovné situace a problémy, různé možnosti a metody jejich řešení. Své návrhy posuzovali podle kritérií – kontrolních otázek:

- Neohrožuje toto řešení bezpečnost, případně fyzické, psychické a citové zdraví dítěte?
- Respektuje toto řešení přirozené potřeby a možnosti dítěte v daném vývojovém období?
- Nepopírá toto řešení některé z dětských práv?

Svůj význam sehrálo i pojmenovávání charakteristiky různých typů vychovatelů a hledání souvislostí mezi konkrétním výchovným způsobem a povahou vychovatele, případně jeho osobními problémy. Jako důležitý poznatek si žáci poznamenali, že vychovatel by měl také znát sám sebe, být vyrovnaný, mít dostatek sebedůvěry a zdravého sebevědomí. V tomto kontextu jsme opět diskutovali o příčinách týrání a zneužívání dětí, neplnění nebo zanedbávání rodičovských povinností.

Jedním z možných výchovných postupů, který žáci zvažovali při řešení konkrétních výchovných situací, byl způsob nazvaný „výchova láskou“. Snažili jsme se najít jeho možnou podobu.

Průběžně jsme do dokumentační složky našeho projektu zakládali:

- všechny získané informace, případně zobecněné poznatky;
- příklady výchovných situací typických pro dané vývojové období;
- argumentaci ke způsobům řešení konkrétních situací;
- odkazy na zákony a obecně platnou morálku;
- věcnou charakteristiku jednotlivých období vývoje dítěte.

Produkt projektu, reflexe

K závěrečnému zpracování žáci měli opět k dispozici celý pracovní den (6 vyučovacích hodin). Jejich úkolem bylo zorientovat se v nasbíraném materiálu, roztřídit jej, připomenout si různé souvislosti a okolnosti z jeho získávání, vzít na pomoc své osobní prožitky a zkušenosti, formulovat svůj osobní postoj a odpověď na klíčovou otázku, zda je možné vychovávat bez pohlavků.

Postup:

1. Roztřídění a zobecnění získaného materiálu
2. Pojmenování obecně platných výchovných principů
3. Výroba výsledného produktu (Inspiromatu) – stanovení obsahu, rozsahu a způsobu zpracování, rozdělení práce, stanovení kritérií kvality, organizační pravidla samostatné práce, samostatná práce
4. Vyhodnocení výsledku, úpravy na základě připomínek, vytištění
5. Dopis mému budoucímu dítěti
6. Kompletace a uzavření osobního portfolia tohoto projektu

S většími či menšími rozdíly v názorech na riziko nezdravého rozmazlování dítěte nebo ztráty rodičovské autority jsme se shodli na tom, že pohlavky opravdu lze nahradit láskou a odpovědností. Za obecně platné a doporučené výchovné principy žáci určili:

- důslednost;
- toleranci;
- chápání osobnosti dítěte;
- jednotné působení rodičů.

Usoudili jsme také, že výchova dětí je sice velice individuální záležitostí, ale neměla by probíhat pouze intuitivně. Je třeba se na ni připravit, znát mnoho faktů a orientovat se v nich. Shodli jsme se také na tom, že rodičovství je nutné plánovat, těšit se na něj, odpovědně se připravovat a včas získat potřebnou teoretickou, praktickou i osobnostní vybavenost pro roli rodiče.

A co pro to můžeme udělat už nyní? Jak můžeme zhodnotit poznatky a zkušenosti z tohoto projektu? Diskuse na toto téma skončila návrhem na

společné vytvoření informačního letáku, který by objevené poznatky připomínal a stal by se také inspirací k dalšímu hledání.

Měl by obsahovat informace o charakteristice jednotlivých vývojových období dítěte se zaměřením na:

- to, co dítě umí, dělá, potřebuje;
- obvyklé situace;
- doporučené postupy při výchově láskou.

Vzniklý dokument jsme nazvali Inspiromat pro budoucí maminky a táty. Po jednom výtisku jej získal každý z žáků. Jeho individuální přílohou se pak stalo fotografické leporelo „To jsem já...“, dokumentující osobní život každého žáka od narození do současnosti a Dopis mému budoucímu dítěti. Ten se stal vyvrcholením projektu, závěrečným zosobněním získaných poznatků a zároveň příležitostí k velmi důvěrné výpovědi. Někteří žáci s ním také důvěrně zacházeli, a tak nezveřejnili jeho obsah, jiní měli naopak potřebu veřejného vyznání. Ukázky z Inspiromatu i z několika dopisů jsou uvedeny v příloze.

Závěrečné ohlédnutí

Projektové vyučování bývá pro děti silným zážitkem, zvláště když se tematicky dotýká jich samých, jejich života, problémů, radostí a zájmů nebo jejich snů o budoucnosti.

Tento projekt navíc umožnil najít a rozeznít v dospívajících dětech jejich (někdy dobře ukryvanou) potřebu a schopnost láskuplnosti, něhy, pospolitosti. Byla patrná také přirozená potřeba vlastní identifikace, sebepoznání a sebepřijetí. Práce na projektu přinesla mnohá nová poznání nejen dětem (o sobě samých, o svých rodičích, o spolužácích), ale i učitelům o dětech.

Příloha 1: Ukázky z Inspiromatu pro budoucí maminky a táty

Vývojové období	Co dítě umí, co dělá, co potřebuje	Obvyklé nebo možné situace	Doporučení a rady
prenatální	<ul style="list-style-type: none"> kope, vznáší se v plodové vodě, vnímá pocity, vyvíjí se potřebuje klid, pohodu a zdravou výživu matky 	<ul style="list-style-type: none"> fyzické nevolnosti ženy přecitlivělost těhotné ženy, bezdůvodné střídání nálad otékání nohou, kosmetické změny změna chuti k jídlu, neobvyklé chutě větší fyzická unavitelnost; zvláště v posledních měsících těhotenství 	<ul style="list-style-type: none"> budoucí matka by měla jíst zdravě, nekouřit, nefetovat, nepít alkohol povídat si s dítětem, těšit se na něj, poslouchat uklidňující hudbu, připravovat se na porod speciálními cvičeními muž by se měl těšit, zajímat se o pocity ženy, chodit s ní na procházky, připravovat vhodné prostředí pro dítě zajistit dopravu ženy do porodnice, zvážit svou účast při porodu

Příběhy ze života:

Mamka vyprávěla, že vždycky měla ráda kávu, ale když čekala mě, tak ji nemohla ani cítit. Jednou přišla do obchodu, kde mleli čerstvou kávu, a mamce se udělalo špatně. Musela rychle odejít.

Naši se domluvili, že otec odveze mamku do porodnice. Měl jsem se narodit až 22. dubna a byla teprve neděle 15. dubna. Otec tedy odešel odpoledne hrát fotbal. Když se vrátil, mamka už tam nebyla. Do porodnice ji narychlo odváželi sousedi. Prý jsem se už nemohl dočkat.

Moje mamka si prý se mnou povídala, když jsem ještě nebyla na světě. A od počátku mi říkala Kačenko. Nevěděla sice, že budu holka, ale prý to zkrátka cítila. Ostatní ji škádlili a tvrdili, že takhle může kopat jen budoucí kluk, fotbalista. Ale mamka měla pravdu, byla jsem to já – Kateřina.

Vývojové období	Co dítě umí, co dělá, co potřebuje	Obvyklé nebo možné situace	Doporučení a rady
batolecí	<ul style="list-style-type: none"> • sedí, stojí, batolí se, začíná chodit • opakuje slova, začíná mluvit, často mu není rozumět • začíná se zajímat o svět kolem sebe, všechno zkoumá, na všechno se ptá, často používá otázku „proč?“ • vytváří si svůj názor, začíná si uvědomovat samo sebe, začíná vzdorovat • potřebuje dohled, kontrolu bezpečnosti, podporu v poznávání, vymezení toho, co nesmí, co mu škodí 	<ul style="list-style-type: none"> • rodič je unaven z věčně se opakující otázky „proč?“ • dítě odmítá poslechnout a prosazuje svůj názor • dítě si vynucuje pozornost ostatních • v rámci zkoumání věcí kolem sebe se dítě dostává do nebezpečných situací (ztratí se v obchodě, vyleze na parapet okna, spolkne drobný předmět, jde pohladit neznámého psa...) • popere se s jiným dítětem o hračku 	<ul style="list-style-type: none"> • dávat dítěti najevo svůj zájem o něj, mazlit se s ním, říkat mu, že ho máme rádi, věnovat mu pozornost • odpovídat na otázky dítěte, neodbývat ho, neříkat mu úplné hlouposti • dávat na dítě neustále pozor, přemýšlet o tom, co může udělat, co ho může ohrozit, co je v jeho okolí nebezpečné • předcházet nemocem dítěte, dodržovat správnou výživu, pečovat o jeho dostatečný pohyb na zdravém vzduchu • respektovat pocity dítěte, nevymlouvat mu je, nezakazovat je (např. nebřeč, nebuď smutný, nesměj se) • neřešit problémy tak, aby si dítě myslelo, že ho rodič nemá rád

Ukázky z dopisů mému budoucímu dítěti:

- Moje miminko, ... chci, abys vědělo, že tě budu mít od první chvíle a pořád ráda. Budu se snažit, abych byla tvou kamarádkou, dobrou mámou a vzorem. Přála bych si, aby ses na mě mohlo vždycky spolehnout a abych tě nezklamala.
- Milá Markétko, ... až budeš mít jakýkoli problém, chci, abychom si o tom společně promluvili a našli nějaké dobré řešení.
- Milý chlapečku, ... chci z tebe vychovat správného a vyrovnaného člověka. Budu se tě snažit vychovat co nejlépe a odpustí, když se někdy naštvu, ale určitě se nebudu zlobit dlouho. Budu se snažit tě tolerovat, ale kdybych ti někdy lezl do soukromí, tak promiň.
- Moje budoucí děťátko, ... slibuji, že se budu snažit najít ti hodného, vyrovnaného a duševně krásného tatínka.
- Milá Lucinko, ... když jsi přišla na svět, můj život dostal pořádný smysl. Slibuji, že spolu budeme chodit do zoo, budeme se spolu často smát a každý večer ti budu číst. Když budeš mít nějaký problém, můžeš za mnou přijít, já tu budu vždycky pro tebe. Doufám, že se mezi námi nikdy nepřetrhají pouta, která mezi námi jsou... Líbá tvůj táta Tom.

Celoškolní projekty

Vítání jara

Anotace

Projekt je příkladem celoškolního, pravidelně se opakujícího projektu, organizovaného v zachovaných třídách a ročnících. Téma je sice společné, ale každá věková skupina jej zpracovává trochu jinou formou. Výzva pro žáky zní doslova: „Přivítejme jaro hrou, uměním, pohybem, prací.“

Jednotlivé formy jsou předem určeny pro vybrané ročníky a během celé školní docházky žáci absolvují postupně všechny čtyři varianty.

Forma realizace	jednodenní projekt, celoškolní téma
Doporučený ročník	1.–9. ročník ZŠ
Časový rámec	4–6 vyučovacích hodin
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> • Člověk a jeho svět • Jazyk a jazyková komunikace • Člověk a společnost • Člověk a příroda • Umění a kultura • Člověk a zdraví • Člověk a svět práce
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> • Osobnostní a sociální výchova • Mediální výchova • Multikulturní výchova
Cíle (očekávané výstupy)	<p>Oborové cíle jsou pro každou ze skupin odlišné a souvisejí s oblastí, ve které žáci projekt řeší. Samostatnou skupinu cílů tvoří kompetence vyplývající z charakteru práce v projektu. Projekt vytváří příležitost k realizaci všech klíčových kompetencí, a to např. v této podobě:</p> <p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zařazuje se do pracovní skupiny, přijímá roli a pravidla skupinové práce, spolupracuje na společném cíli, dotahuje svou práci do konce;